

ΚΑΛΗΜΕΡΑ

2/2023

75 χρόνια:
Ευχαριστούμε
Τσεχοσλοβακία/
Τσεχία

Η Καλημέρα εκδίδεται με την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου
Πολιτισμού της Τσεχίας.
Tento časopis je vydáván za finanční podpory Ministerstva Kultury ČR.

MINISTERSTVO
KULTURY

**75 χρόνια: Ευχαριστούμε
Τσεχοσλοβακία/Τσεχία**

EDITORIAL

Περιοδική έκδοση της ΕΚ Πράγας

Εκδότης / Vydavatel:

Ελληνική Κοινότητα Πράγας / Řecká obec Praha

Σύνταξη / Redakční rada:

Tassula Zissaki-Healey, Kiki Kirezi, Michalis Laso,
K. Bošková

Αλληλογραφία / Korespondence:

Řecká obec, Vocolova 3, 120 00 Praha 2

facebook/Ελληνική-Κοινότητα-στην-Πραγα

E-mail:

tassula.healey@gmail.com (ΕΚ Πράγας)

Web:

<http://www.ropraha.eu>

Λογαριασμός ΕΚ Πράγας

Česká spořitelna, Praha 1,

č.ú.: 1928830399/0800

Εκτύπωση / Tisk:

GRAFIKSHOP

Bubenská 1477/1, 170 00 Praha 7

Συνδρομή

Beneficiary:

Řecká obec Praha, Vocolova 3, 120 00 Praha 2,

Prague - Czech Republic

Beneficiary Bank:

Česká spořitelna a.s., Pobočka Praha 1,

Václavské nám. 16, 110 00 Praha 1,

Prague - Czech Republic

IBAN: CZ80 0800 0000 0019 2883 0399

BIC (SWIFT): GIBACZPX

Φέτος γιορτάζουμε την 75η επέτειο από τον ερχομό των πολιτικών προσφύγων του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στην Τσεχοσλοβακία. Υπήρχαν πολλές εκδηλώσεις των Κοινοτήτων όπως ο εορτασμός του 9ου Φεστιβάλ στην Οστράβα, το οποίο οργάνωσε η Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία, το 'Ελληνικό Σάββατο', εκδήλωση της ΕΚ Μπρνο, 'Ελληνικές Ημέρες' εκδήλωση της ΕΚ Κρνοβ. Η ΕΚ Πράγας συμμετείχε σε όλες αυτές τις εκδηλώσεις. Στην φιλόξενη Τσεχοσλοβακία/Τσεχία λέμε ένα μεγάλο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ για τη φροντίδα, την αγάπη, τη μεγάλη αγκαλιά που μας πρόσφερε στις πιο δύσκολες στιγμές των παππούδων και γιαγιάδων μας, των γονιών μας, σε μας τα παιδιά και συνεχίζει να μας στηρίζει οικονομικά σε όλες τις εκδηλώσεις μας ως μειονότητα στην Τσεχία. Στη συνάντηση των μελών μας (δυστυχώς ήρθαν μόνο 10 μέλη μας!!!) συζητήσαμε για μερικές εκδηλώσεις που προγραμματίζουμε να κάνουμε. Τέλη Οκτωβρίου μία ομάδα της ΕΚ Πράγας να επισκεφτεί το Σύλλογο Ελλήνων της Ουγγαρίας και να συμμετέχει στην εκδήλωση, έκθεση και ημερίδα αφιερωμένη στο Μπούλκιες. Το Πολιτιστικό Κέντρο του Μπούλκιες-Μαγκλίζ θα συμμετάσχει με έκθεση αρχαικών υλικών του Αρχείου της Βοϊβόντινα σχετικά με τη ζωή των Ελλήνων στο Μπούλκιες 1945-1949. Θα γιορτάσουμε την επέτειο του ΟΧΙ στο ξενοδοχείο Μπέλβεντερε (θα σας ενημερώσουμε για τις λεπτομέρειες). Κάνουμε και μία ακόμα προσπάθεια να προσφέρουμε ελληνικά μαθήματα για τα παιδιά της Κοινότητας. Όπως φαίνεται, έχουμε παιδιά και ο Κώστας Τσίβος θα μας βοηθήσει να βρούμε και δασκάλα για να μπορέσουμε να ξεκινήσουμε τον Σεπτέμβρη.

Αυτό το τεύχος το αφιερώνουμε στην 75η Επέτειο! Κάναμε μία προσπάθεια να γράψουμε για την ελληνική πολιτική προσφυγιά στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες ξεκινώντας από το Μπούλκιες, τη Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ανατολική Γερμανία. Για την πολιτική προσφυγιά της Τασκένδης θα αφιερώσουμε ειδικό τεύχος καθώς και για τους πρώτους σταθμούς άφιξης στην Αλβανία και Βουλγαρία.

Επίσης, σας παρουσιάζουμε το καινούργιο βιβλίο της Ανθούλας Μπότου και Μιλάν Κονέτσου αφιερωμένο στα παιδιά του 1948 και στους παιδικούς σταθμούς στην Τσεχοσλοβακία. Είναι ένα βιβλίο που θα πρέπει ο καθένας μας να το έχει στη βιβλιοθήκη του για να μαθαίνουν οι απόγονοι μας για τις ρίζες τους.

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος της Ουγγαρίας μας δώρισε και το τελευταίο βιβλίο που έχουσε εκδώσει, θα το βρείτε στα γραφεία μας. Σας το παρουσιάζουμε στο τεύχος αυτό. Ευχαριστούμε τον Πρόεδρο του Συλλόγου της Ουγγαρίας, Κώστα Χριστοδουλίδη για το δώρο αυτό.

Σε όλους ευχόμαστε να έχετε ένα όμορφο καλοκαίρι, καλές διακοπές, καλές δυνάμεις!

Καλή ανάγνωση! (ΤΖΗ)

17 ΜΑΗ

Γιορτάσαμε τα έντεκα χρόνια Έλληνικό Σάββατο στο Κάστρο Βεβέρτζι κοντά στην πόλη Μπρνο. Η καρδιά και η ψυχή όπως πάντα η Πρόεδρος της ΕΚ Μπρνο, Αφροδίτη Αλεξανδρίδου. **Συγχαρητήρια** στους διοργανωτές. Τιμήσαν τη μεγάλη αυτή γιορτή του Ελληνισμού της Τσεχίας πολλοί Τσέχοι πολίτες με τις οικογένειές τους, Έλληνες στην Τσεχία, μέλη της Πρεσβείας της Ελλάδας, ο Πρόεδρος της Κύπρου, κ. Γεώργιος Γιάγκου, ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων, Μιχάλης Δουλιερίδης, ο Πρόεδρος της ΕΚ Οστράβας, Κώστας Παπασάβουγλου, ο Πρόεδρος της ΕΚ Γιάβορνικ και η Πρόεδρος της ΕΚ Πράγας, Τασούλα Ζησάκη-Healey μαζί με

μέλη της ΕΚ Πράγας (Ελευθερία Πέτελικ, Χρυσανγή Παπαδοπούλου, Κώστας Σγκάφας, κ.ά.). Χαιρέτησαν ο Πρόεδρος της Κύπρου, κ. Γ. Γιάγκου και η αντιπρόσωπος του Πρέσβη της Ελλάδας. Την ελληνική κουζίνα παρουσίασαν τα ελληνικά εστιατόρια “ΕΛΛΑΣ” της Οστράβας, το “Meet me” του Μπρνο, το ελληνικό φραπέ του Νίκου Βασιλειάδη, κ.ά. Τυρόπιτες, σπανακόπιτες, μπακλαβάδες, σουβλάκια, γύρος, από όλα είχε το Κάστρο. Και φέτος το χορευτικό των μικρών παιδιών της ΕΚ Μπρνο παρουσίασαν τα επιτεύγματά τους στους παραδοσιακούς ελληνικούς χορούς. Μεγάλη έκπληξη ήταν και το χορευτικό 35 τσέχων πολιτών που μαθαίνουν παραδοσιακούς ελληνικούς

χορούς, τα μαθήματα είναι προσφορά της ΕΚ Μπρνο. Πήραν μέρος και τα χορευτικά συγκροτήματα της ΕΚ Γιάβορνικ, το χορευτικό της ΕΚ Μπρνο (ποντιακούς χορούς). Είχαμε την ευκαιρία να ακούσουμε ένα ωραίο πρόγραμμα καλών έντεχνων ελληνικών τραγουδιών από τον Γιάννη Μόρα. Η γιορτή έκλεισε με χορούς και τραγούδια υπό τους ήχους της ορχήστρας της ΕΚ Μπρνο “Προμηθέας” με την τραγουδίστρια Σοφία Παταρίδου. Ένα μεγάλο **μπράβο** και πάλι στους διοργανωτές της εκδήλωσης. Ευχαριστώ την Ελευθερία Πέτελικ για τις φωτογραφίες.

Στη σκηνή τμήμα του τσέχικου χορευτικού της ΕΚ Μπρνο

«Συγχαρητήρια στην Ελληνική Κοινότητα Μπρνο / Řecká obec Brno και ειδικότερα την Πρόεδρο κα. Αφροδίτη Αλεξανδρίδου για την άρτια διοργάνωση του φεστιβάλ «Ελληνικό

Σάββατο» στο κάστρο Veneží που αναβίωσε με επιτυχία στοιχεία της γλώσσας, της παράδοσης και της γαστρονομίας του Ελληνισμού. Ευχαριστίες για την πρόσκληση να

απευθύνουμε χαιρετισμό εκ μέρους της Πρεσβείας της Κύπρου στην Πράγα. (Γεώργιος Γιάγκου, Πρόεδρος της Κύπρου στην Τσεχία)»

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΕΣΒΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΣΕΧΙΑ, Κ. ΓΙΩΡΓΟΥ Σ. ΓΙΑΓΚΟΥ, ΣΤΟ «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΑΒΒΑΤΟ»

Κα. Πρόεδρε / αγ. Αφροδίτη,

Φίλες και φίλοι,

Αποτελεί ξεχωριστή χαρά για μένα να βρίσκομαι σήμερα μαζί με όλους εσάς, με αφορμή το «Ελληνικό Σάββατο» στο Κάστρο Βέβερτζι, αυτό το όμορφο φεστιβάλ Ελληνικού Πολιτισμού, Ιστορίας και Γαστρονομίας.

Ένα φεστιβάλ το οποίο αναβιώνοντας τα στοιχεία του πολιτισμού και των παραδόσεων του Ελληνισμού, φέρνει για χρόνια τώρα κοντά τους Έλληνες, Κύπριους και Τσέχους επισκέπτες του κάστρου, οι οποίοι συνδέονται παραδοσιακά με ισχυρούς δεσμούς φιλίας.

Αυτό, άλλωστε, μαρτυρεί και το πέρασμα των χρόνων, κατά τη διάρκεια των οποίων, τόσο η ελληνική, όσο η κυπριακή κοινότητα της Τσεχίας κατάφερε να ενσωματωθεί επωφελώς στην τοπική κοινωνία και να συνεισφέρει στην πρόοδο και την ανάπτυξή της.

Πλάι σε αυτή την υγιή δραστηριοποίηση, οι ομογενείς της Τσεχίας - διατηρώντας άρρηκτους τους δεσμούς με τον τόπο καταγωγής τους - αποτέλεσαν τους φορείς των διαχρονικών αρχών και αξιών της ιστορίας και του πολιτισμού μας, ως επίσης τον πυλώνα της διατήρησης της ταυτότητας και της γλώσσας μας, ιδιαίτερα για τη νέα γενιά που μεγαλώνει εδώ.

Η ευρύτερη δράση αλλά και η ποικιλόμορφη προσφορά σας είναι για την καθεμία και τον καθένα μία ανεξάντλητη πηγή δύναμης· και για αυτό αισθανόμαστε ευγνώμονες.

Αισθανόμαστε περήφανοι για τη διακεκριμένη πορεία σας.

Είναι με συγκίνηση που σας βλέπουμε να προσοδεύετε, να διακρίνεστε και να καταξιώνεστε.

Να τιμάτε υποδειγματικά την καταγωγή σας.

Και βεβαίως να συνεισφέρετε μέσα από τη δραστηριοποίησή σας στην πρόοδο της Τσεχίας.

Φίλες και φίλοι,

Θα ήθελα σε αυτό το σημείο επίσης να συγχαρώ όλους τους χορηγούς του φεστιβάλ.

Η δική σας αμέριστη συνεισφορά, πέραν της μεγάλης της σημασίας για την επιτυχή διοργάνωση της εκδήλωσης, αποτελεί ισχυρό κίνητρο για τους διοργανωτές να συνεχίσουν να εργάζονται με τον ίδιο ζήλο για τη δραστηριοποίηση και Ελλήνων και των Κυπρίων που ζουν στην Τσεχία αλλά και τη διατήρηση της εθνικής τους συνείδησης.

Δράττομαι της ευκαιρίας που μου δίδεται σήμερα να βρεθώ ανάμεσά σας, για πρώτη φορά ύστερα από την ανάληψη των καθηκόντων μου, για να τονίσω τη βούληση της Κυπριακής Πρεσβείας να βρίσκεται δίπλα σας.

Φίλες και φίλοι,

Σας εύχομαι κάθε καλό και σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

Από δεξιά, ο Μιχάλης Δουλιερίδης, Πρόεδρος της ΟΕΚ στην Τσεχία, η Κική Κυρέζη, η Αφροδίτη Αλεξανδρίδου, Πρόεδρος της ΕΚ Μπρνο, ο κ. Γ. Γιαγκου, Πρέσβης της Κύπρου στην Τσεχία και η Εύα Αιόλου, ιδρυτής του Λυκείου Ελληνίδων στην Τσεχία

17 ΙΟΥΝΙΟΥ

Ευχαριστούμε, Τσεχοσλοβακία! Οι ελληνικές κοινότητες στην Τσεχία γιορτάζουν 75 χρόνια από τον ερχομό των παιδιών του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στην Τσεχοσλοβακία στο 9ο Φεστιβάλ στην Οστράβα. Τα καλλιτεχνικά συγκροτήματα των Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία παρουσίασαν χορούς και τραγούδια από τις διάφορες περιοχές στην Ελλάδα με τις κατάλληλες εικόνες που προβάλλονταν σε βίντεο. Η Κοινότητα του Γιάβορνικ τίμησε της Θράκη με χορούς και τραγούδια από τον Έβρο και σίγουρα δεν έλειπαν οι γκρίντες! Η Κοινότητα του Μπρνο χόρευε ποντιακούς χορούς ενώ η Κοινότητα του Κρνοβ παρουσίασε χορούς της Κρήτης. Η Κοινότητα της Πράγας αυτή τη φορά παρουσίασε χορούς από τη Μακεδονία. Αυτές είναι περιοχές, οι ρίζες των παιδιών και των γονιών τους, των παππούδων και γιαγιάδων που στην πλειοψηφία τους ήταν δύο φορές πρόσφυγες, μία από τις συνέπειες της Μικρασιατικής

Καταστροφής και η δεύτερη φορά ως αγωνιστές της ΕΑΜικής Αντίστασης και μαχητές και μαχήτριες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ) και ως συνέπεια του εμφυλίου πολέμου αναγκαστικά έζησαν ως πολιτικοί πρόσφυγες πάνω από τριάντα χρόνια στην Τσεχοσλοβακία και στις υπόλοιπες πρώην σοσιαλιστικές χώρες και της Σοβιετικής Ένωσης. Η πλειοψηφία επαναπατρίστηκε αλλά οι επαναπατρισθέντες Έλληνες από την Τσεχοσλοβακία δεν ξεχνάνε τη δεύτερη πατρίδα τους. Οι 'βετεράνοι' μουσικοί ήρθαν από την Ελλάδα για να θυμηθούν τα όμορφα και αξέχαστα χρόνια που έζησαν στην τότε σοσιαλιστική Τσεχοσλοβακία. Μαζί με τη χορωδία γυναικών 'Χάος' μας παρουσίασαν ένα εξαιρετικό πρόγραμμα. Στο Φεστιβάλ συμμετείχε και το μουσικό σχήμα «Μύδρο» της Βουδαπέστης. Το θέμα του 9ου Φεστιβάλ «Παράδοση και πολιτισμός» έδειξε ακόμα μία φορά ότι και οι επόμενες γενιές Ελλήνων

στην Τσεχία δεν ξεχνάνε τις ρίζες τους, με υπερηφάνεια συνεχίζουν να προβάλλουν τον πολιτισμό της πατρίδας τους, της Ελλάδας στην Τσεχία. Στο Φεστιβάλ πήραν μέρος και πολλοί φιλέλληνες Τσέχοι και ξένοι που μένουν στην Τσεχία. Το Φεστιβάλ χαιρέτησε και ο Πρέσβης της Κύπρου, κ. Γεώργιος Γιάγκου. Ένα μεγάλο μπράβο στους συντελεστές, στην διοργανωτική επιτροπή της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία, στους Προέδρους των Ελληνικών Κοινοτήτων! Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην Τσεχοσλοβακία που πρόσφερε τα πάντα στους έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες στη διάρκεια της αναγκαστικής πολιτικής προσφυγιάς και στα παιδιά και εγγόνια τους που ακόμα και σήμερα υποστηρίζονται και οικονομικά από το τσεχικό κράτος όπως το Υπουργείο Πολιτισμού της Τσεχίας, το Υπουργείο Παιδείας, η περιφέρεια Μοραβίας και ο Δήμος της Οστράβας. Ευχαριστούμε Τσεχοσλοβακία/Τσεχία!

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

«Ήταν μεγάλη χαρά που συμμετείχαμε στο 9ο φεστιβάλ στην Οστράβα που διοργάνωσε η Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία. Εξαιρετικό καλλιτεχνικό πρόγραμμα! Μεγάλο μπράβο στους συντελεστές και, ειδικότερα, τον πρόεδρο του ΔΣ της ΟΕΚ, κ. Μιχάλη Δουλκερίδη. (Πρέσβης της Κύπρου στην Τσεχία, κ. Γεώργιος Γιάγκου)»

«Η Οστράβα, η πρωτεύουσα της ελληνικής προσφυγιάς στην Τσεχοσλοβακία, φιλοξένησε χθες το 9ο Φεστιβάλ, μια παράδοση που διαρκεί

από τη δεκαετία του '60, τιμώντας την 75η επέτειο από τον ερχομό των πολιτικών προσφύγων. Στην Černá Louka αντάμωσαν οι εκπρόσωποι της δεύτερης γενιάς και οι απόγονοί τους με Τσέχους φίλους και πρόσφυγες της Ουγγαρίας. Αγκαλιάστηκαν ξανά, δάκρυσαν πάνω από φωτογραφίες μητέρων και παππούδων, ξεφάντωσαν με τραγούδια ελληνικά και χορούς ποντιακούς. Για άλλη μια φορά εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη τους στο λαό της Τσεχοσλοβακίας για τη θερμή υποδοχή που τους επεφύλαξε,

ένα μεγάλο ευχαριστώ για την αγκαλιά που τους άνοιξε, τη μόρφωση που τους παρείχε. (Κώστας Τσίβος)»

«Όπως σε κάθε Φεστιβάλ των Ελληνικών Κοινοτήτων, περάσαμε πολύ ωραία. Όλα ήταν άριστα οργανωμένα, με πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα, με ωραία γαστρονομία του εστιατορίου «ΕΛΛΑΣ», με χορούς και τραγούδια μέχρι τις πρωινές ώρες. Συναντήσαμε παλιούς φίλους, κάναμε καινούργιους φίλους. Μπράβο στους διοργανωτές!» (Ανώνυμος)»

19 ΙΟΥΝΙΟΥ

Καλό καλοκαίρι! Οι μαθητές της ελληνικής και τσεχικής γλώσσας που προσφέρει η ΕΚ Πράγας λένε ευχαριστώ και καλό καλοκαίρι στις αγαπημένες τους δασκάλες Κατερίνα Σπάλα, Έλλη Αλωνεύτου και Νικολέτα

Σπάλα σ' ένα πολύ ζεστό και φιλόξενο περιβάλλον στην οδό Οπλετάλοβα 16. Καλό καλοκαίρι σε όλους τους φίλους και φίλες της ΕΚ Πράγας! Είχαμε και κουίζ! Μπράβο στις ομάδες που απαντήσανε στις αρκετά δύσκολες

ερωτήσεις "Τσέχοι και Έλληνες προσωπικότητες" στους τομείς: αθλητισμός, πολιτική, πολιτισμός, ζωγραφική κ.ά. Καλό καλοκαίρι!

21 ΙΟΥΝΙΟΥ

Συνάντηση με μέλη της ΕΚ Πράγας. Η συμμετοχή στη συνάντηση ήταν αρκετά απογοητευτική: από τα 90 μέλη που ειδοποιηθήκαμε, μόνο 10 μέλη της Κοινότητάς μας βρήκαν χρόνο και θέληση να έρθουν στην συνάντηση. Συζητήσαμε πολλά και διάφορα που αφορούν την Κοινότητά μας. Η Αντιπρόεδρος και Ταμίας, Ανδρονίκη Σπάλα-Ποντλάχοβα, είχε καλά νέα, επιτέλους πήραμε τις επιδοτήσεις για το περιοδικό μας, το 'Καλημέρα' από το Υπουργείο Πολιτισμού της Τσεχίας και του Δήμου της Πράγας για τις εθνικές γιορτές και εκδηλώσεις της Κοινότητας. Ένα άλλο σοβαρό θέμα ήταν και τα μαθήματα ελληνικών για παιδιά: η Κατερίνα Σπάλα έκανε μεγάλη προσπάθεια να συντονίσει

τους γονείς, να βρει δασκάλα. Τελικά, παιδιά έχουμε αλλά δασκάλα δεν έχουμε. Ο Κώστας Τσίβος υποσχέθηκε να δει εάν κάποιος/κάποια από τους φοιτητές της νεοελληνικής γλώσσας του Πανεπιστημίου του Καρόλου στην Πράγα θα δείξει ενδιαφέρον. Ένα άλλο ευχάριστο νέο είναι ότι υποψήφια για τη θέση της Ταμίας, της Ανδρονίκης Σπάλας-Ποντλάχοβα, η οποία δεν θα βάλει υποψηφιότητα το 2024, είναι η οικονομολόγος Μαρίνα Μότσκοβα. Μένει να βρούμε υποψήφιο/υποψήφια για τη θέση της Προέδρου, Τασούλα Ζησάκη-Healey, η οποία όπως και η Ανδρονίκη μετά από πάνω από 20 χρόνια, αποφάσισε να μην βάλει υποψηφιότητα για το 2024. Ναι, θέλουμε καινούργιο

νέο αίμα για να συνεχίσουμε να υπάρχουμε ως Κοινότητα. Συζητήσαμε και το ενδεχόμενο να επισκεφτούμε το Σύλλογο Ελλήνων της Βουδαπέστης στις 28 Οκτωβρίου για να συμμετέχουμε στις εκδηλώσεις αφιερωμένες στο Μπούλικες (έκθεση από τα αρχεία της Βοϊβόντινας για τη ζωή των Ελλήνων στην φιλόξενη Γιουγκοσλαβία στην περίοδο 1945-1949). Ευχόμαστε σε όλα τα μέλη της ΕΚ Πράγας ένα ευχάριστο καλοκαίρι, με νέες δυνάμεις για νέες επιτυχίες στη λειτουργία της Κοινότητάς μας.

Στο Σπίτι Εθνικών Μειονοτήτων, συνάντηση. Ευχαριστούμε την Ελευθερία Πέτελικ για τη φωτογραφία

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 75 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΙΣ ΛΑΪΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ 1948-1949

ΟΥΤΕ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ ΗΤΑΝ, ΟΥΤΕ ΠΑΙΔΟΦΥΛΑΓΜΑ! ΠΑΙΔΟΣΩΣΙΜΟ ΗΤΑΝ!

(συνέντευξη στην Τασούλα Ζησάκη-Healey)

Η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση (ΠΔΚ) των περιοχών της Ελεύθερης Ελλάδας (Κυβέρνηση του Βουνού) απευθύνθηκε στις κυβερνήσεις των Λαϊκών Δημοκρατιών και εκείνες, όπως ανακοινώθηκε στις 7 Μάρτη 1948 ανέλαβαν να περιθάλψουν και να φιλοξενήσουν τα Ελληνόπουλα των εμπόλεμων περιοχών στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, για όσο διάστημα θα χρειαζόταν. Από τις περιοχές των εντατικών πολεμικών συγκρούσεων της Βόρειας Ελλάδας, της Μακεδονίας και της Θράκης συγκεντρώθηκαν με την ελεύθερη συγκατάθεση των γονιών ή συγγενών, περίπου 25.000 παιδιά μαχητών του ΔΣΕ, καταδικωμένων κομμουνιστών, εξόριστων, φυλακισμένων, ξεκίνησαν το επικίνδυνο 'ταξίδι' προς τα σύνορα της Αλβανίας, Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας, μια νυχτερινή πεζοπορία πολλών χιλιομέτρων. Την ημέρα κρυβόταν από τους βομβαρδισμούς των εχθρικών αεροπλάνων του κυβερνητικού στρατού σε δάση, στηλιές και σε χαράδρες, και τη νύχτα βαδίζανε σε ομάδες, τα πιο μικρά είτε τα κουβαλούσαν οι μεγαλύτεροι είτε ήταν πάνω στα κάρα (εάν είχαν κάρα). Η μεγάλη προσπάθεια αυτή του ΚΚΕ, δηλαδή η απομάκρυνση των παιδιών από τα χωριά τους, έπρεπε να πετύχει διότι αφορούσε όχι μόνο

τη διάσωση αλλά και τη μόρφωση και γενικά τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητάς τους. Μέχρι την πτώση της χούντας στην Ελλάδα το 1974, η απομάκρυνση είτε η διάσωση αυτή των παιδιών αναφέρονταν ως παιδομάζωμα δημιουργώντας έτσι μια εικόνα η οποία σχετιζόταν με το παιδομάζωμα στην Τουρκοκρατία. Το παιδομάζωμα των ελλήνων παιδιών στη διάρκεια της τουρκοκρατίας στην Ελλάδα, συνδέεται με τα παιδιά αυτά να γίνουν γενίτσαροι, δηλαδή να γίνουν Τούρκοι, με τουρκική συνείδηση, κλπ. Αντιθέτως, τα ελλήνων παιδιά του εμφυλίου πολέμου, μείνανε Έλληνες, ταυτίζονταν πάντα με την πατρίδα τους Ελλάδα, μαθαίνανε τη μητρική τους γλώσσα, χορεύανε και τραγουδούσαν ελληνικά τραγούδια. Σ' αυτά τα παιδιά καλλιεργήθηκε και διατηρήθηκε η αγάπη, η νοσταλγία και ο πόθος να γυρίσουν στην Πατρίδα τους. Ο Νίκος Ζαχαριάδης, Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ, είχε απευθυνθεί τότε στα προσφυγόπουλα από την Ελλάδα με αυτά τα λόγια:

“Να αγαπάτε και να θυμάστε αδιάκοπα την πατρίδα μας την Ελλάδα. Όσα μαθαίνετε και όσα αποχτάτε, πρέπει ένα σκοπό να 'χουν: να σας κάνουν καλύτερους αγωνιστές για την απελευθέρωση και τη σοσιαλιστική

οικοδόμηση της Ελλάδας... Αγαπάτε τις χώρες, τους λαούς, τη νεολαία των λαϊκών δημοκρατιών που σας γαλούχησαν, σας αγάπησαν, σας βοήθησαν και σας μόρφωσαν...”

Όλοι θυμόμαστε την ευχή ‘Και του χρόνου στην Πατρίδα’ και το σύνθημα που βλέπαμε συχνά στις Λέσχες μας, στις εκδηλώσεις μας “Η σκέψη μας πάντα στην Πατρίδα”.

Τα παιδιά μεγάλωσαν, έζησαν μακριά από την πατρίδα τους, αλλά μείνανε Έλληνες. Κι έτσι, όταν τελικά τους επιτράπηκε να επιστρέψουν στην πατρίδα τους από την αναγκαστική προσφυγιά, επαναπατρίστηκαν και με υπερηφάνεια συμβάλλανε στην ανάπτυξη της πατρίδας τους. Ο όρος ‘παιδομάζωμα’ σήμερα χρησιμοποιείται μόνο από αυτούς που δύσκολα μπορούν να χωνέψουν το παιδοσώσιμο αυτών των παιδιών, δηλαδή ότι τελικά τα παιδιά αυτά σώθηκαν από τη λαίλαπα του εμφυλίου πολέμου, μεγάλωσαν, μορφώθηκαν, έζησαν μακριά από την πατρίδα τους, αλλά πάντα κουβαλούσαν την Ελλάδα στην καρδιά τους.

Οι πρώτοι σταθμοί που φιλοξένησαν τα ‘παιδιά του 1948’, είτε όπως τα ίδια αναφέρονται στον εαυτό τους, ‘τα ανταρτόπουλα’ ήταν στην Αλβανία, Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία.

ΜΠΟΥΛΚΕΣ (ΜΑΓΚΛΙΣ), ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ – Ο ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΚΚΕ

«Μακριά από τη σκιάβα μας γη/στη φιλόξενη χώρα του Τίτο/Η ζωή μας είναι ένα ‘Ζήτω’/είναι φως και χαρά./Μπούλκες, Μπούλκες, γεμάτο χαρά/μεγαλώνουμε στην αγκαλιά σου/Τραγουδάμε παντού τ’ όνομά σου/με τραγούδια πολλά.» (το τραγούδι του Μπούλκες)

1. Η κατεύθυνση διαφυγής στελεχών ΕΑΜ-ΕΛΑΣ μετά από τα Δεκεμβριανά '44 στο Μπούλκες, δόθηκε όταν οι δυνάμεις του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ βρισκόνταν στα Τρίκαλα εάν και δεν έχει βρεθεί σχετική απόφαση του ΠΓ του ΚΚΕ.

2. Αρχικά στη Γιουγκοσλαβία οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στο Μοναστήρι, στη Στρώμιτσα, στο Τέτοβο (όπου υπήρχε επιτροπή και εξέδιδαν εφημερίδα με τον τίτλο «Φωνή της Ομάδας» ως όργανο Ομάδας Συμβίωσης Λαϊκών Αγωνιστών), στα Σκόπια, στο Πρίλεπ, στο Βέλες, στο Κουμάνοβο και άλλου. Στη συνέχεια, μεταφέρθηκαν στο Νόβι Σίβατς και στις 11 Ιούνη 1945 στο Μπούλκες.

3. Τον Αύγουστο στο Μπούλκες βρισκόνταν 4.000 άτομα μαζί με εκείνους που είχαν μετακινηθεί από τη Βουλγαρία. Ανάμεσά τους ήταν κι ένας μικρός αριθμός Σλαβομακεδόνων, ορισμένοι εργάτες από τη Γερμανία, λίγοι Αρμένιοι και καταδικασμένοι Γιουγκοσλάβοι που τους έστειλαν για να πάρουν μέρος σε εργασίες.

4. Στις 20 Οκτωβρίου 1945 έφτασαν στο Μπούλκες 396 αγωνιστές κυρίως από την Ήπειρο που είχαν περάσει στην Αλβανία και επί έξη μήνες ζούσαν στο Ρούμπικ. Στο Ρούμπικ αυτή η ομάδα εξέδιδαν το φύλλο «Ενότητα». Η μετακίνηση έγινε με εντολή του στρατηγού Γεράσιμου Αυγερόπουλου, διοικητή της 8ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ.

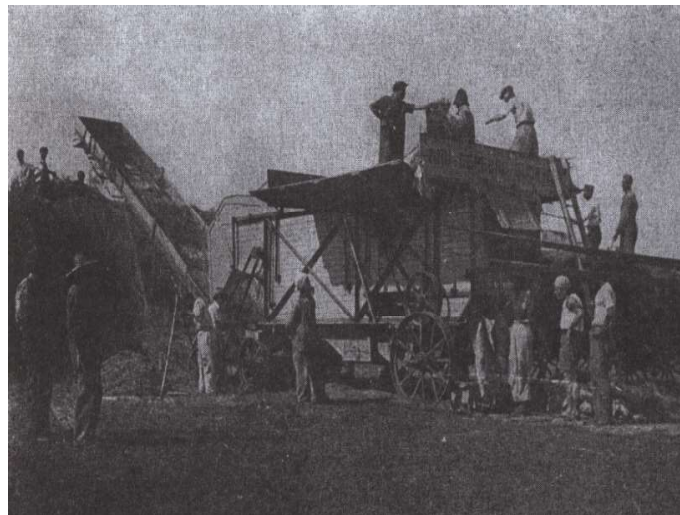
5. Στα τέσσερα και πάνω χρόνια της ύπαρξης του από το Μπούλκες πέρασαν 5.000 άτομα.

6. Οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες συνεισέφεραν στην οικονομία της Γιουγκοσλαβίας με τη συγκρότηση των Εργατικών Ταξιαρχών.

Στη σκηνή τμήμα του τσέχικου χορευτικού της ΕΚ Μπρενο

7. Τα χρόνια 1946-1947, 200 περίπου άτομα ήταν γυναίκες και είχαν γυναικείο σύλλογο «Ένωση Ελληνίδων Μπούλκες». Λειτουργούσαν και οργανώσεις της ΕΠΟΝ και των Αετόπουλων.

Στη σκηνή τμήμα του τσέχικου χορευτικού της ΕΚ Μπρενο

8. Στο Μπούλκες βρισκόνταν μερικές χιλιάδες μέλη του ΚΚΕ, οργανωμένοι σε 24 Κομματικές Οργανώσεις Βάσης (ΚΟΒ) και στην πορεία συγκρότησαν και ΚΟΒ Σλαβομακεδόνων. Το Μπούλκες καθοδηγούσε η Κομματική Επιτροπή και το Γραφείο της που αποτελούνταν από 16 μέλη, ένα μέλος της Γραμματείας καθοδηγεί δύο ή τρεις τομείς δουλειάς. Ο πρώτος Γραμματέας ήταν ο Βασίλης Παναγόπουλος, αντικαταστάθηκε από τον Μιχάλη Πεχτασίδη και ακολούθησαν ο Λευτέρης Ματσούκας, ο Στρατής Αναστασιάδης και ο Νίκος Σούτσας. Την ευθύνη της καθοδήγησης του Μπούλκες από την ΚΕ του ΚΚΕ είχε αρχικά ο Ανδρέας Τζήμας (Σαμαρινιώτης) και από το φθινόπωρο του 1946 ο Γιάννης Ιωαννίδης, μέλος του ΠΓ και ο Πέτρος Ρούσος, μέλος της ΚΕ.

9. Η εφημερίδα «Φωνή του Μπούλκες» εκδιδόταν τρεις φορές την εβδομάδα ως όργανο της Κοινότητας Ελλήνων Λαϊκών Αγωνιστών του Μπούλκες. Ο πρώτος διευθυντής ήταν ο Γιώργος Γιαννούλης, ακολούθησαν ο Γιάννης Καρραμούζης, ο Κώστας Μίσχος, για μικρό διάστημα ο Γιώργης Λαμπρινός. Στην εφημερίδα δούλεψαν ως συντάκτες ο Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής, ο Κωστούλας πρώην υπασπιστής του Άρη

Βελουχιώτη και άλλοι. Εκδιδόνταν και το μηνιαίο περιοδικό «Ο Αγωνιστής» καθώς και το Δελτίο της ΚΟ Μπούλκες για εσωκομματική χρήση.

και 87 άλογα τα περισσότερα σακάτικα γιατί ήταν απετάλωτα'.

12. Στις αρχές του 1947 καθιερώθηκε το χαρτονόμισμα του Μπούλκες με έγκριση της Κεντρικής Τράπεζας του

10. Το Μάη 1946 το Μπούλκες ονομάστηκε Κοινότητα.

11. Σύμφωνα με την Έκθεση Δράση της Ομάδας των Ελλήνων Λαϊκών Αγωνιστών που κατέφυγαν στη Γιουγκοσλαβία:: '... παραλάβαμε

Βελιγραδίου.

13. Πρόσφεραν της υπηρεσίες στον υγειονομικό τομέα οι γιατροί: Νώντας Σακελλαρίου, Γιώργος Νεδέλκος, Χρήστος Αποστολίδης, Φίλιππος Φυλαχτός, Λουκάς Λυκούδης, και

24.690 στρέμματα καλλιεργημένης γης που ήταν σπαρμένη με καλαμπόκια (8.644), σιτάρι (2.528), βρώμη (3.334), κριθάρι (1.476), μπιζέλια (358), ήλιους (2.291), τριφύλλι (851)... Στην κτηνοτροφία παραλάβαμε 780 αγελάδες, αμάλια και μοσχάρια, 4.100 πουλερικά... 1.500 γουρούνια ... καθώς

για λίγο καιρό ο χειρουργός Γιώργης Τζαμαλούκας.

14. Τις διάφορες προγραμματισμένες διαλέξεις στους τομείς λογοτεχνίας, θεάτρου, μουσικής, ιστορίας, μεγάλων Ελλήνων λογοτεχνών, κ.ά. έδιναν ο Περικλής Καλοδίκης, ο Θύμιος

Ζούλας, ο Σεραφείμ Μάξιμος (ανταποκριτής του Ριζοσπάστη στη Βιέννη), ο Φάνης Δούμας, ο Γιώργης Λαμπρινός, ο Γεράσιμος Μαλτέζος κ.ά.

15. Συγκροτήθηκαν τρεις μεγάλες ομάδες στον πολιτιστικό τομέα: Θεάτρου, χορωδίας και χορού. Συγγραφείς επιθεωρήσεων και θεατρικών ήταν ο Αλέξης Πάρνης, ο Δ. Ραβάνης-Ρεντής, ο Παύλος Στρατηγόπουλος (πατέρας της τραγουδίστριας Δανάη Στρατηγοπούλου, ο Γιώργης Σεβαστίκογλου κ.ά. Ηθοποιοί και σκηνοθέτες ήταν: Μάνος Ζαχαρίας, Μιχάλης Χαραλαμπίδης, Αντώνης Γιαννίδης, Ευγενία Τσορβατζή, Δέσποινα Πέικου, Σωτήρης Μπελεβέντης, Γιάννα Καλοδική και πολλοί άλλοι. Επικεφαλής του 'εκπολιτιστικού τομέα' ήταν ο συγγραφέας και δημοσιογράφος Βασίλης Πηγής και μετά ο ηθοποιός Αντώνης Γιαννίδης.

16. Έγινε μεγάλη προσπάθεια να εξαλειφθεί η αγραμματοσύνη. Καθημερινά μετά από τη δουλειά διδασκαν περισσότεροι από 20 επαγγελματίες δάσκαλοι και καθηγητές. Συντάχτηκαν από τους ίδιους αλφαβητάρια, αναγνωστικά, γραμματική και αριθμητικές. Το 1948 λειτούργησε και σχολή εκπαίδευσης δασκάλων, στην οποία φοίτησαν περισσότεροι από 100 άτομα άνδρες και γυναίκες.

17. Στο "Σχέδιο αντιμετώπισης της ερευνητικής επιτροπής" που συζήτησε το γραφείο της Κομματικής Επιτροπής Μπούλκες, 18 Μαρτίου 1947, αναφέρονται εννιά Μπουλκιώτες προβοκάτορες που είχαν δώσει καταθέσεις στην Επιτροπή του ΟΗΕ μαζί με άλλους 27, τα ονόματα των οποίων η Κομματική Επιτροπή δεν είχε πληροφορηθεί, π.χ. ο δολοφόνος του Γιάννη Ζεύγου, Χρήστος Βλάχος είχε

Γιώργου, λιποτάκτης - Ήπειρος, Σαβαλάκη Ευθυμίου, λιποτάκτης - Έβρος, Καμπάς Αθανάσιος - Γουμένισσα. Οι διπλωμάτες του ΟΗΕ έψαχναν να συγκεντρώσουν στοιχεία με ψευδείς καταθέσεις πρακτόρων του Μπούλκες για να κατηγορήσουν το Μπούλκες ως 'κέντρο εγκληματιών της Ελλάδας που με βίαια μέσα κρατούν τους 'αθώους' και μαζί τους έφεραν 'ομήρους'...και ότι το Μπούλκες ήταν

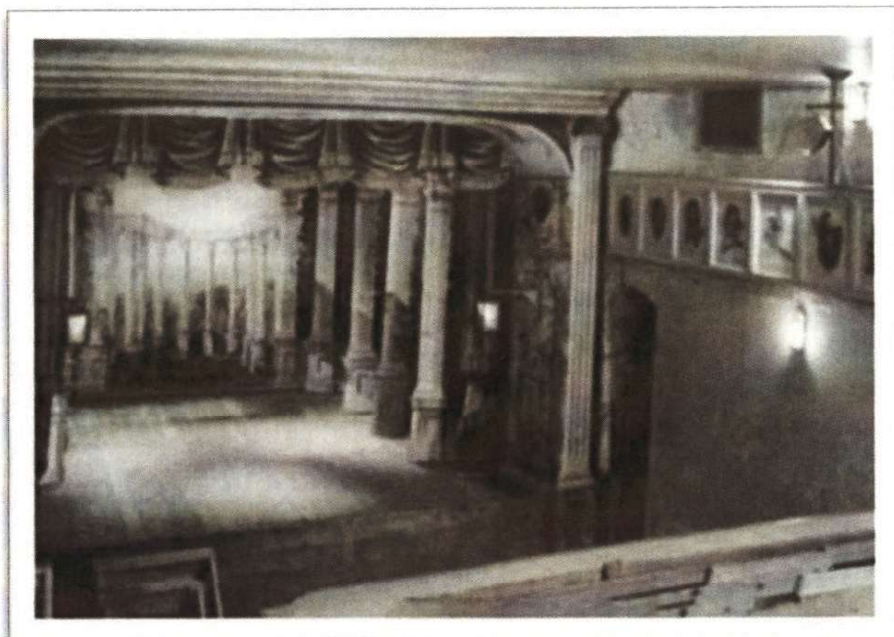

Όλοι διαβάζουν το νέο φύλλο «Φωνή του Μπούλκες»

έρθει στην Ελλάδα από το Μπούλκες. Τα 9 ονόματα ήταν: Αννίβα ή Φώτη Κοντοπάνου-Ήπειρος, Γάτσιου ή Γούλα - Ήπειρος, Μαντζουράνη Χρήστου - Έβρου, Ζάχου Θωμάς - Ήπειρος, Ζωή Χρήστου - Ήπειρος, Τόλια Κλέωνα - Σέρρες, Ζαφείρης

κέντρο της κίνησης για αυτονομία της Μακεδονίας».

18. Μέσα σ' αυτό το κλίμα, η καχυποψία και η χαφιεδοφοβία έφτασαν στο αποκορύφωμα. Ο Περικλής Καλοδικής έγραψε σχετικά: Υπήρχαν εχθρικά στοιχεία που έπρεπε να καταπολεμήσουμε; Ασφαλώς υπήρχαν. Αλλά διαλέξαμε το χειρότερο δρόμο για να το πολεμήσουμε, πανικοβληθήκαμε, πάθαμε χαφιεδοφοβία". Ως επακόλουθο, διαδραματίστηκαν θλιβερά γεγονότα, όπως η εκτέλεση ακόμα και κάποιων κομμουνιστών στο Νησί του Δούναβη και η απέλαση στην Ελλάδα 96 κατοίκων του Μπούλκες τον Απρίλη 1946. Η 'υπόθεση Μπούλκες' εξετάστηκε από το ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ τον Απρίλη του 1951 με βάση της απόφασης της 3ης Συνδιάσκεψης (1950), η οποία άλλαξε τον Απρίλη 1964 η 7η Ολομέλεια της ΚΕ με την οποία, όπως όλες οι μετά από το 1956 αποφάσεις, φόρτωνε κι εδώ τις βασικές ευθύνες στον Ν. Ζαχαριάδη και στο

λεγόμενο 'άνωμαλο εσωκομματικό καθεστώς'.

19. Στα τέλη Αυγούστου 1949 έφυγαν από το Μπούλκες 1.200 άτομα, που μεταφέρθηκαν στα σύνορα της Ουγγαρίας. Το πρώτο 15ήμερο του Σεπτεμβρίου μετακινήθηκαν και οι υπόλοιποι στην Τσεχοσλοβακία μέσω Ουγγαρίας πλην 800 περίπου μελών της Κοινότητας, που θέλησαν να μείνουν στη Γιουγκοσλαβία.

Πηγή: Μπούλκες: Οι πρώτοι πολιτικοί πρόσφυγες. Συμπεράσματα και εκτιμήσεις, Μάκης Μαΐλης, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ, υπεύθυνος του Τμήματος Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ στο βιβλίο *Η ζωή στην πολιτική προσφυγιά*, υλικό του διημέρου εκδηλώσεων 16-17 Δεκέμβρη 2017 - Θεσσαλονίκη, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2018

Το Μπούλκες όπως το είδε ο Βαγγέλης Κωστούδης (ψευδώνυμο Αλέξης) (1919-2010)

«Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας (Φεβρουάριο 1945) χιλιάδες αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης, διωκόμενοι στη διάρκεια της λευκής τρομοκρατίας στην Ελλάδα, για να γλυτώσουν τις διώξεις και τις εκτελέσεις κατέφυγαν στην γειτονική Γιουγκοσλαβία. Έτσι, δημιουργήθηκαν δύο στρατόπεδα με 5.000 πολιτικούς πρόσφυγες από την Ελλάδα. Το ένα στρατόπεδο ήταν στην πόλη **Τέτοβο** και το άλλο στο **Κουμάνοβο**. Τον Ιούλη του 1945, τα στρατόπεδα αυτά διαλύθηκαν και οι πολιτικοί πρόσφυγες μεταφέρθηκαν στο Μπούλκες της Βοϊβοδίνια, βόρεια του Νόβι Σαντ, με πλούσιο κάμπο και μακριά από τα σύνορα με την Ελλάδα, κοντά στο Δούναβη. Η κωμόπολη Μπούλκες ήταν άδεια όταν αυτή παραδόθηκε στην οργάνωση πολιτικών προσφύγων από το Τέτοβο και Κουμάνοβο. Οι πρώην κάτοικοί του, γερμανικής καταγωγής έφυγαν είτε εκτοπίστηκαν με την κατηγορία ότι συνεργάστηκαν με τους κατακτητές Γερμανούς. Οι Σλαβομακεδόνες εάν είχαν συγγενείς στη Λ.Δ. της Μακεδονίας μπορούσαν να μείνουν εκεί. Οι περισσότεροι ακολούθησαν τους συντρόφους τους στο Μπούλκες. Σε όλη τη Βοϊβοδίνη και στα γύρω χωριά του Μπούλκες πλεονάζει το ουγγρικό στοιχείο. Το Μπούλκες είχε δική του κομματική οργάνωση, της

οποίας γραμματέας ήταν ο Μιχάλης Πechτασίδης τον Αύγουστο του 1945 αφού αντικατέστησε τον Αλέξη, ο οποίος ήταν αγαπημένος από όλους τους συντρόφους του. Ο Μιχάλης Πechτασίδης ήταν από την Αθήνα,

στέλεχος της ΟΠΛΑ της Αθήνας. Ήταν 'δραστήριος, είχε οργανωτικές ικανότητες αλλά ήταν αυταρχικός, διπλοπρόσωπος και εκδικητικός' σύμφωνα με τη γνώμη του Βαγγέλη Κωστούδη. Ακόμα τότε είχε κρατούμενους τον **καπεταν-Μαύρο**, διοικητή τάγματος του ΕΛΑΣ και τον **καπεταν-Νάκο**, λοχαγό του ΕΛΑΣ από τη Νέα Ζίχνη, και οι δύο Σερραίοι. Ο Πechτασίδης αναγκάστηκε να τους αφήσει ελεύθερους και να δώσει διαταγή στον Αλέκο, επικεφαλής της φρουράς όταν αυτό το ζήτησαν οι αγωνιστές Σερραίοι.

Στη Γεωργική Υπηρεσία του Μπούλκες ήταν ο Τσερβελής μαζί με τους γεωπόνους Στρατή Αναστασιάδη, Κεραινό και Νιόνιο (ψευδώνυμο). Ο κάμπος του Μπούλκες δόθηκε από το γιουγκοσλάβικο κράτος στη δικαιοδοσία των Ελλήνων. Οι μεγάλες δυσκολίες ήταν το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1945. Δεν ήταν εύκολη η αρχή για τους νέους κατοίκους του Μπούλκες. Έπρεπε να μαζέψουν τη σοδιά, την παραγωγή, τα καλαμπόκια, τεύτλα, κ.λπ., χωρίς να έχουν τα κατάλληλα εργαλεία: δεν είχαν ούτε άλογα, μουλάρια και βόδια. Για τα τρακτέρ δεν υπήρχαν ανταλλακτικά ούτε καύσιμα. Αντί για υποζύγιο, στρώθηκαν οι ίδιοι οι άνθρωποι. Σπόρο πήραν από τις κρατικές υπηρεσίες. Βοηθήσανε να μαζέψουν τη σοδιά και τα γύρω χωριά όπου δεν υπήρχαν και πολλοί άνδρες μετά τον πόλεμο. "Μερικές γυναίκες Μαγιάρες

κρατήσανε τους Έλληνες νέους για σπιτογαμπρούς. *"Bracko jedirco" = Αδελφότητα, ενότητα, οι γαμπροί πήραν το σύνθημα 'ψυχή τε και σώματι' και δεν εμφανίστηκαν ποτέ στην κοινότητα των Ελλήνων*".

Ο Αλέξης (Βαγγέλης Κωστούδης) ήταν στην Κομματική Οργάνωση Βάσης (ΚΟΒ) των Σερραίων και Εβριτών. Στην 1η Συνδιάσκεψη γίνεται μέλος της Κομματικής Επιτροπής του Μπούλκες. Η ΚΟ δεν έπαιζε ουσιαστικό ρόλο λόγω των αυστηρών συνωμοτικών μέτρων που επιβάλλονταν διότι το στρατόπεδο ήταν ιδιόμορφο. Τα άλλα δύο μέλη ήταν ο Οδυσσεύς Μπάσσης για τα οργανωτικά ζητήματα και ο Περικλής Καλοδίκης για τη διαφώτιση και τον πολιτισμό. Γραμματέας ήταν ο Μιχάλης Πechτασίδης, ο οποίος είχε τις επαφές με το Κόμμα που αντιπροσώπευε ο Ιωαννίδης, μέλος του ΠΓ, στο Βελιγράδι.

Η πολιτική δουλειά ήταν δύσκολη λόγω της προσαρμογής και του ερωτήματος γιατί χάσανε τον αγώνα και βρίσκονται σε ξένο εάν και φιλόξενο τόπο. Κανένας δεν πίστευε στην ορθότητα της Συμφωνίας της Βάρκιζας. Ένας ηλικιωμένος όπου πήγαινε έλεγε: 'Αμπέ αυτό το Βάρκιζα αμαρτία, πολύ κακό.' Κι έτσι πήρε το ψευδώνυμο "Βάρκιζα".

Υπήρχε η σκοτεινή πλευρά στη ζωή και λειτουργία της κοινότητας του Μπούλκες. Σ' αυτό επικεντρώνεται η βιβλιογραφία των αντικομμουνιστών και των 'ουδέτερων' δήθεν ιστοριογράφων. Είναι γεγονός ότι 96 άτομα απομακρυνθήκαν ως ύποπτα άτομα, μερικοί ήταν όπως ο Αβραάμ Παπαδόπουλος, ο οποίος στη συνέχεια υπήρξε βασανιστής στη Γιούρα! Τα

συνωμοτικά μέτρα έχουν κι αυτό το κακό, μπορεί να δημιουργήσουν μια αυταρχική και άνομη συμπεριφορά όπως ήταν αυτή του Πεχτισίδη-Ιωαννίδη. Αλλά, υπήρχε και η θετική πλευρά, αυτή που θυμούνται οι περισσότεροι μικροί και μεγάλοι Μπουλιώτες όταν θυμούνται τη ζωή τους στο Μπούλκες.

Τα 5.000 άτομα δούλευαν και λειτουργούσαν κανονικά σαν μια μικρή κοινότητα, Στον αγροτικό τομέα οι γεωπόνοι και οι ειδικοί παρά τις ελλείψεις πετύχανε την πιο υποδειγματική καλλιέργεια και οικονομία σε όλη την περιοχή της Βοϊβόντινα.

- Νεωτερισμοί και πρωτοβουλίες για τους νεαρούς αγροτικούς συνεταιρισμούς και τα κρατικά αγροκτήματα.

- Δημιουργήθηκαν συνεργεία όλων των κλάδων: μηχανουργεία, σταθμός τρακτέρ και αυτοκινήτων, τσαγκαράδικο, ραφτάδικο, αρτοποιείο, ζαχαροπλαστείο.

- Δόθηκε μεγάλη προσοχή στη μόρφωση και τον πολιτισμό: άτομα από την Αθήνα δούλεψαν στον πολιτιστικό τομέα όπως ο Δήμος Ρέντης με τα δικά του έργα ψυχαγωγούσε τους πολιτικούς πρόσφυγες, ο Αλέξης Πάρνης ο ποιητής, ο Λάκης Χατζής ο Θεσσαλονικιός, στη μουσική. Οργανώθηκε το καλλιτεχνικό συγκρότημα του Μπούλκες, το οποίο εικαίκευε τον αγώνα του ΕΛΑΣ και του ΔΣΕ σχεδόν σε όλες τις Λαϊκές Δημοκρατίες και αργότερα στην πολιτική προσφυγιά συνέβαλαν στη δημιουργία καλλιτεχνικών συγκροτημάτων σε όλους τους

παιδικούς σταθμούς. Εκδίδονταν η εφημερίδα 'Φωνή του Μπούλκες'. Εκδίδονταν σχολικά και άλλα βιβλία. Υπήρχαν τρία σχολεία όπου διδάσκονταν τα παιδιά.

- Ιδρύθηκε στρατιωτική σχολή δίχως όπλα με διοικητή τον Γεράσιμο Τζουμερκιώτη και επίτροπο τον Βαγγέλη Κωστούδη (Αλέξη) διότι φαινότανε πια ότι η τρομοκρατία δεν θα σταματούσε στην Ελλάδα και η χώρα προχωρούσε για εμφύλιο. Η σχολή ήταν συγκροτημένη σε δύναμη τάγματος. Διοικητές λόχων και διμοιριών ήταν μόνιμοι και έφεδροι αξιωματικοί που αργότερα

τις γραμμές του ΔΣΕ. Μπορεί να ήταν παράλειψη ότι αξιωματικοί των μεγάλων μονάδων του ΕΛΑΣ στάλθηκαν σε Ανώτερες Στρατιωτικές Σχολές του Εξωτερικού όπως η Γαλλία όταν έδωσε πενήντα υποτροφίες σε νέους επιστήμονες από την Ελλάδα, έδωσε και πέντε υποτροφίες σε αξιωματικούς από το Μπούλκες για Ανώτερη Στρατιωτική Σχολή. Ανάμεσα στους πέντε ήταν και ο Βαγγέλης Κωστούδης (Αλέξης) εάν και αυτή η πρόταση δεν εφαρμόστηκε όταν η 'Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας' της Γαλλίας διαλύθηκε.

Η Ελληνική Εργατική Ταξιαρχία χαιρετά τον Τίτο

διοίκησαν μεγάλες μονάδες του ΔΣΕ όπως ο Κώστας Κανελλόπουλος, μόνιμος αξιωματικός, ο στρατηγός Παλαιολόγος Μήτσος και άλλοι. Χιλιάδες μαχητές από το Μπούλκες ακόμα από το 1946 πολέμησαν από

- Η οικονομία ήταν τόσο πετυχημένη που έρχονταν από τα γύρω χωριά να ψωνίσουν στο Μπούλκες.

- Στο Μπούλκες επιτράπηκε να κυκλοφορήσει 'Μπουλιώτικο' νόμισμα, για συναλλαγές με ξένους.

Το ελληνικό σχολείο

• Η οργάνωση του Μπούλκες πρόβαλε δραστήρια και πολύμορφα τον αγώνα του ελληνικού λαού σε διάφορα Διεθνή Φόρουμ και εκδηλώσεις: έστειλε δύο νεολαιστικές εργατικές ταξιαρχίες για την ανοικοδόμηση της Γιουγκοσλαβίας και μία στην Αλβανία, πολυμελής αντιπροσωπία από το Μπούλκες πήρε μέρος στο 1ο Παγκόσμιο Φεστιβάλ της ΠΟΔΝ το 1947 στην Πράγα, επίσης συμμετείχε και στο 2ο Συνέδριο της ΠΟΔΝ τον Αύγουστο του 1947.

(Από το βιβλίο του Βαγγέλη Κωστούδη, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2010, σελ. 102-108)

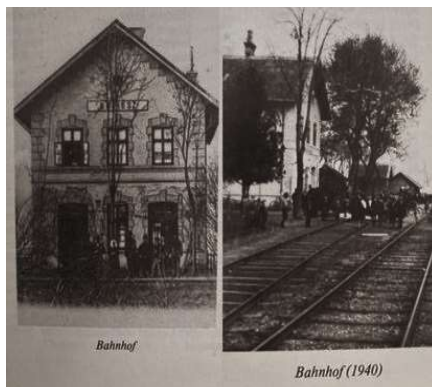
Ο Μπανάσης υπεύθυνος της υγειονομικής υπηρεσίας γράφει:

“Σύντροφοι, τα πράγματα δεν πάνε καλά. Η Συμφωνία της Βάρκιζας παραβιάζεται και οργιάζουν οι παρακρατικές οργανώσεις. Είναι εντολή να πάτε μέσα στην Αλβανία”. (Λεωνίδας Ράπτης)

Στις 10 Απριλίου 1945 με εντολή 200 καταδικωμένοι ΕΛΑΣίτες, αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης μπαίνουν στην Αλβανία. Μέχρι το φθινόπωρο οι καταδικωμένοι φτάνουν στους 400. Τον Οκτώβρη 1945 με εντολή πρέπει να φύγουν για τη Γιουγκοσλαβία. Φτάνουν στη λίμνη Οχρίδα και την άλλη μέρα φεύγουν με αυτοκίνητα για τα Σκόπια, από εκεί στο Βελιγράδι και τελικά στο Μπούλκες.

“Πηγαίνουμε πρώι στο σταθμό Βελιγραδίου. Μπαίνουμε σε βαγόνια, άλλα επιβατικά και άλλα φορτηγά με τα σημάδια και αυτά του πολέμου. Ακολουθούμε τη σιδηροδρομική γραμμή προς βορρά, προς την Ουγγαρία. Το απογευματάκι φτάνουμε σε κάποιο σιδηροδρομικό σταθμό και αμέσως παίρνουμε εντολή να κατέβουμε. Πίσω από το δώροφο κτήριο του σταθμού απλώνεται ένα μεγάλο τσαϊρι. Στο βάθος του τσαϊριού διακρίνονται μεγάλα σπίτια. Στο σταθμό βρίσκονται κάμποσοι αγωνιστές που είχαν εγκατασταθεί γρηγορότερα και μας υποδέχονται με τραγούδια του αγώνα. Το χωριό στο βάθος είναι το **Μπούλκες**.

(...) Από την αρχή είχε ιδρυθεί υγειονομική υπηρεσία στο Μπούλκες. Σκοπός της ήταν η αντιμετώπιση των ασθενειών των αγωνιστών που έμεναν εκεί, αλλά και άλλων στελεχών του ΔΣΕ που χρειάζονταν κάποια κούρα

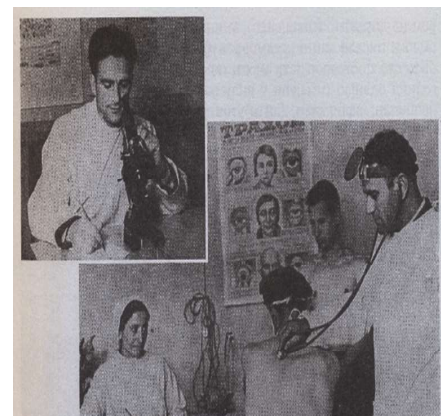
(ξάπλωμα για ξεκούραση). Υπεύθυνος ήταν ο **Βασίλης Ζάκος** από τη Θεσσαλία που ήταν και προσωπικός μου φίλος και αναπληρωματικό μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ. Αυτός, όταν έφυγε στο ΔΣΕ, πρότεινε να αναλάβω εγώ τη σοβαρή αυτή υπηρεσία κατά τα τέλη του Μάη 1947. Στην υγειονομική αυτή υπηρεσία υπηρέτησαν επιστήμονες γιατροί που εξυπηρετούσαν τους αρρώστους όπως ο **Νεδέλκος Γιώργος (Μακεδόνας)**, ο **Χρήστος Δούμκας**, ο **Δαδαλιάρης Βασίλης** ο **Τζαμαλούκας**, οι οποίοι όταν πήγα εγώ σαν υπεύθυνος, είχαν φύγει για το ΔΣΕ. Όταν πήγα εγώ να αναλάβω την υγειονομική υπηρεσία βρήκα τους γιατρούς **Αποστολίδη Γιώργο**, **Λαβασίδη Κώστα** και **Φυλαχτό Φίλιππα**. Τον Φυλαχτό Φίλιππα τον πήραν για το νοσοκομείο του ΔΣΕ που ήταν στο γιουγκοσλαβικό έδαφος κοντά στα Σκόπια, στη θέση Λουτρά, όπου είχε πραγματικά ιαματικά λουτρά. Στην υγειονομική υπηρεσία του Μπούλκες έμειναν οι **Αποστολίδης και Λαβασίδης**. Ο **Επαμεινώνδας Σακελλαρίου** κάθισε για ξεκούραση για δύο μήνες στο Μπούλκες κατά τα τέλη Ιούνη 1947 προσφέροντας τις υπηρεσίες του σαν γιατρός, μετά κατέβηκε στο ΔΣΕ και τοποθετήθηκε σαν αρχίατρος στο Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ.

Η υγειονομική υπηρεσία διέθετε τρία σπίτια, χαμηλές μονοκατοικίες με 55 περίπου κρεβάτια. Είχαμε ξεχωριστό φαρμακείο με ειδικευμένο φαρμακοποιό το Θεσσαλονικιό Χαραλαμπίδη Χαράλαμπο, ψευδώνυμο Αθάνατος. Είχαμε καθημερινή συνεργασία και δεν έλειπε τίποτα από τα απαραίτητα στο φαρμακείο.

Στη διεύθυνση της υγειονομικής υπηρεσίας υπάγονταν και ο βρεφικός σταθμός με μωρά που γεννιούνταν από γυναίκες αγωνιστών, που ήταν

στο Μπούλκες, ή από έγκυες γυναίκες, μαχήτριες του ΔΣΕ, που έρχονταν για να γεννήσουν στο Μπούλκες. Υπήρχαν δύο καλές νοσοκόμες του βρεφικού σταθμού, η Γεωργία και η Ανάστα. Η Γεωργία, μια εξαιρετική γυναίκα, ήταν ειδικευμένη. Διαθέταμε κτίριο με τέσσερα δωμάτια. Κατά τα τέλη Νοέμβρη 1947 γίνεται ανασυγκρότηση της κομματικής επιτροπής αφού η προηγούμενη καθοδήγηση είχε φύγει για τον ΔΣΕ. Γραμματέας αναλαμβάνει ο μπάρμπα Αλέξης (ψευδώνυμο), δεν θυμάμαι το πραγματικό του όνομα, και με παίρνει σαν μέλος του γραφείου. Ο μπάρμπα Αλέξης ήταν κρατούμενος της δικτατορίας Μεταξά στις φυλακές της Ακροναυπλίας και στην Κατοχή είχε διατελέσει μέλος του γραφείου Μακεδονίας-Θράκης του ΕΑΜ.

Πηγές: Γαρέφω, Ταξίδι στις αναμνήσεις μιας ζωής, Φρεγγίδου-

Μητρολιού Ελπίδα, Θεσσαλονίκη 2013, Η ζωή στην πολιτική προσφυγιά, υλικά του διήμερου εκδηλώσεων 16-17 Δεκέμβρη 2017, άρθρο του Μάκη Μαΐλη, σελ. 17, ΣΕ, Αθήνα 2018, Το Υγειονομικό του Δημοκρατικού Στρατού, Νώντας Σακελλαρίου, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2014, Το παιδομάζωμα και ποιοι φοβούνται την αλήθεια, Δημήτρης Σέρβος, ΣΕ, Αθήνα 2004, Τα παιδιά της θύελλας, Λ. Παπαδόπουλος, Πράγα 1998, Νόστιμον Ήμαρ, Λ. Παπαδόπουλος, Πράγα, 1999, Ενάντια στο Θάνατο στο Γράμμο και το Βίτσι, Γιώργη Τζαμαλούκα, Εκδόσεις “Νέα Βιβλία”, σελ. 27, Οδοιπορικό Μνήμης, Δημητρίου Κων. Γιοντζίου (Μπανάση), Θεσπρωτικό 2001)

Οι φωτογραφίες είναι από το Πολιτιστικό Κέντρο του Μπούλκες-Μάγκλις και το αρχείο του ΚΚΕ (arx-eio.kke.gr)

Λ. Δ. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Στη Λ. Δ. Βουλγαρίας καθώς και στις άλλες σοσιαλιστικές χώρες, οι παιδικοί σταθμοί βρισκόνταν υπό την ευθύνη και παρακολούθηση των κυβερνήσεων, Ερυθρών Σταυρών και των Υπουργείων Παιδείας της κάθε χώρας. Ο κάθε σταθμός είχε: διεύθυνση του παιδικού σταθμού από πολίτες της κάθε χώρας και έναν υπεύθυνο από την ελληνική πλευρά, ο οποίος ήταν και μέλος της ΕΒΟΠ του σταθμού.

Υπηρεσίες στους σταθμούς: εφοδιασμού και τροφοδοσίας, συντήρησης-καθαριότητας των κτηρίων, υγειονομικής υπηρεσίας, με ιατρείο, γιατρούς και νοσοκομειακό προσωπικό, αναρρωτήρια και αναπαυτήρια. Δύο φορές του χρόνου τα παιδιά περνούσαν από ιατρικές εξετάσεις. Υπήρχαν λέσχές, βιβλιοθήκες, εργαστήρια, γραφεία για τις οργανώσεις των παιδιών, αθλητικά όργανα, μουσικά όργανα, αίθουσες για προβολή κινηματογράφου και εκδηλώσεις. Επίσης, υπήρχαν και αναγνωστήρια όπου τα παιδιά προετοιμάζονταν για τα μαθήματα της επόμενης μέρας υπό την επίβλεψη και βοήθεια δασκάλων και παιδονόμων.

Εάν δεν υπήρχαν βρεφοκομεία είτε νηπιαγωγεία, τότε ο παιδικός σταθμός πρόσφερε και εγκαταστάσεις για τα βρέφη και νήπια.

Στη Λαϊκή Δημοκρατία της Βουλγαρίας φιλοξενήθηκαν 3.000 Ελληνόπουλα από τους νομούς Έβρου, Ροδόπης, Σερρών, Κιλίκης, Φλώρινας, Καστοριάς και Ιωαννίνων.

Περίπου 1.700 παιδιά από τις 3.000 είχαν τους γονείς τους στο Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας, στην 6η και 7η Μεραρχία, οι οποίοι μετά την υποχώρηση του ΔΣΕ τον Αύγουστο 1949 πέρασαν στη Βουλγαρία. Ο Βουλγάρικος Ερυθρός Σταυρός και η ΕΒΟΠ (Επιτροπή Βοήθεια στο Παιδί) φρόντισαν τα παιδιά αυτά να φιλοξενηθούν σε 10 Παιδικούς Σταθμούς στις πόλεις: Γκάμπροβο (140 παιδιά), Στάρα Ζαγόρα (133 παιδιά), Μπότεβγκραντ (505 παιδιά), Σλίβεν (245 παιδιά), Κάρλοβο (614 παιδιά), Μπουργάς (134 παιδιά) και στα χωριά Πάβελ Μπάνια (275 παιδιά), Γάγκοντα (329 παιδιά), Ζέμεν (104 παιδιά) και αλλού. Από τα 2.500 παιδιά, 1.300 έφυγαν αργότερα

σε άλλες Λαϊκές Δημοκρατίες όπου ζούσαν οι γονείς τους. Από τα μικρά παιδιά, 60 παιδάκια είχαν χάσει και τους δύο γονείς τους. Τα παιδάκια αυτά εγκαταστάθηκαν στο χωριό Κοτσερίνοβο, με ελληνικό προσωπικό και περιβάλλον. Όταν μεγάλωσαν στάλθηκαν σε άλλους παιδικούς σταθμούς. Σε όλους τους παιδικούς σταθμούς υπήρχε το κατάλληλο προσωπικό: γιατροί, νοσοκόμες, νηπιαγωγοί, δάσκαλοι της ελληνικής και βουλγάρικης γλώσσας, μάγειροι και παιδονόμοι.

Οι 56 επαγγελματίες εκπαιδευτικοί, απόφοιτοι Ελληνικών Παιδαγωγικών Ακαδημιών και δάσκαλοι με γυμνασιακές γνώσεις, οι οποίοι παρακολούθησαν ειδικά ταχύρρυθμα φροντιστήρια στη Βουλγαρία, φρόντισαν τα παιδιά αυτά να μείνουν Έλληνες, να μορφωθούν σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, σε τεχνικές και επαγγελματικές σχολές.

Αποφοίτησαν:

2.500 παιδιά από τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης, 1.500 παιδιά από τις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές, 700

Πάβελ Μπάνια, το σανατόριο, με ιαματικά νερά σήμερα

Πάβελ Μπάνια, Παιδικός Σταθμός, αγόρια

Παιδικός Σταθμός κορίτσια

είναι πτυχιούχοι πανεπιστημιακοί από τους οποίους, 84 του Πολυτεχνείου, 134 Οικονομικών Επιστημών, 58 Γεωπόνοι, 103 γιατροί, κ.λπ.

Στον Καλλιτεχνικό και Αθλητικό Τομέα οργανώθηκαν:

1950 - συγκροτήθηκε η πρώτη χορωδία και το πρώτο χορευτικό συγκρότημα με ελληνικό ρεπερτόριο και με παρουσίαση παραδοσιακών χορών της Ελλάδας.

Οργανώθηκαν 5 καλλιτεχνικά φεστιβάλ, στο Α' Φεστιβάλ πήραν μέρος 500 προσφυγόπουλα

“Άρης Βελουχιώτης” - ο πρώτος αθλητικός σύλλογος με διάφορα τμήματα. Αργότερα συγκροτήθηκαν οι Σύλλογοι “Δόξα” (Γιάμπροβο), “Ηρακλής” (Πέρνικ) “Απόλλων” (Πλόβντιφ), “Ορφέας” (Στάρα Ζαγόρα), “Εβρος” (Δημήτροβγκραντ) κ.ά. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διοικητικού Συμβουλίου της ΔΟΜΕ (Δημοκρατική Οργάνωση Μόρφωσης και Εκπολιτισμού) με έδρα στη Σόφια, το 1966 σε όλα τα κέντρα των πολιτικών προσφύγων από την Ελλάδα υπήρχαν: Χορωδιακά Συγκροτήματα 7, Φωνητικοί Όμιλοι 6, Χορευτικά Συγκροτήματα 13, ορχήστρες 8, Παιδικά Συγκροτήματα 28 (χορευτικά, χορωδίες), 460 παιδιά πλαισίωσαν τα συγκροτήματα αυτά.

Η Μεγάλη Προσφυγιά

Το 1945 πολλοί αγωνιστές του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και στελέχη και μέλη του ΚΚΕ, καταδιωκόμενοι στην περίοδο της λευκής τρομοκρατίας μετά

την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, αναγκάστηκαν να διαφύγουν μέσω Βουλγαρίας στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας.

Το 1947 η Μπερκόβιτσα φιλοξενεί 327 άτομα από τα οποία 191 ορφανά παιδιά, 96 γυναίκες και 40 άνδρες.

Μπερκόβιτσα 1948

Τραυματίες του ΔΣΕ σε νοσοκομείο Σόφιας

Ιατρείο Πάβελ Μπάνια

Πλόβντιφ, παιδική χορωδία με το δάσκαλο Νέλσον

Στις αρχές του 1948 στη Μπερκόβιτσα, το στρατόπεδο των ελλήνων καταδιωκόμενων φιλοξενεί 3.545 άτομα από τα οποία 1.793 ενήλικες και 1.752 παιδιά, ενώ 84 παιδιά στάλθηκαν στον παιδικό σταθμό Μπελογκρατσί. Μετά τον Ιούνιο του 1948 φτάνουν στη Μπερκόβιτσα 1.700 άτομα και 398 άτομα νοσηλεύονται στο παραθεριστικό κέντρο Μπάνια.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της 3ης Συνδιάσκεψης (1950), η Βουλγαρία το 1950 φιλοξενεί 3.031 άτομα από το σύνολο 55.881 ελλήνων πολιτικών προσφύγων σε όλες τις Λαϊκές Δημοκρατίες. Με τις μετακινήσεις από χώρα σε χώρα για την επανένωση των οικογενειών από το 1953, αρκετά άτομα έρχονται στη Βουλγαρία από την Πολωνία, Ουγγαρία και Ρουμανία.

Το 1963 η ΔΟΜΕ (Δημοκρατική Οργάνωση Μόρφωσης και Εκπολιτισμού), το κεντρικό όργανο της πολιτικής προσφυγιάς στη Βουλγαρία, με έδρα στην πρωτεύουσα Σόφια και παραρτήματα σε κάθε πόλη, μετά την απογραφή διαπιστώνει τα εξής

(Φώτο Μπότεβγκραντ 1949)

στοιχεία: Το σύνολο των πολιτικών προσφύγων ανέρχεται σε 6.529 άτομα, από τα οποία 1.952 δηλώνουν Σλαβομακεδονική εθνότητα, 2 βουλγάρικη, 2 γιουγκοσλάβικη και 80 μουσουλμανική (Πομάκοι) ενώ 255 δεν δήλωσαν εθνικότητα.

Οι ενήλικες εγκαταστάθηκαν στις

πόλεις Σόφια, Πέρνικ, Πλόβνιφ, Στάρα Ζαγόρα, Δημήτροβγκραντ, Βάρνα, Μπουργάς και αλλού.

Πηγή: (‘Το παιδομάζωμα και ποιοι φοβούνται την αλήθεια’, Δημήτρης Σέρβος, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004, ‘Παιδομάζωμα», τα παιδιά στη θύελλα’, Γ. Γκαγκούλιας, Ιωλκός 2004)

Λ.Δ. ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ

Πολιτικό άσυλο:

9.000 – 10.000 πολιτικούς πρόσφυγες 1952-1962 – 4.760 (ο αριθμός μειώθηκε λόγω επανένωσης οικογενειών οπότε αρκετοί πολιτικοί πρόσφυγες και παιδιά φύγανε για άλλες σοσιαλιστικές χώρες, και συγκεκριμένα το 1953, 1954 και 1956 και αρκετοί επαναπατρίστηκαν, περίπου 2.000 το ίδιο χρονικό διάστημα.

Οι πολιτικοί πρόσφυγες ήταν τραυματίες, μαχητές του ΔΣΕ από τους οποίους 500 είχαν χρόνιες παθήσεις και περίπου 100 με φυματίωσεις πνευμόνων ή ύποπτοι για φυματίωση. 250 ανάπηροι από ακρωτηριασμένα κάτω άκρα εφοδιάστηκαν με ανάλογα ορθοπεδικά. Οι υγιείς, μετά από ένα χρόνο ανάπαυση από τις κακουχίες του πολέμου, συγκεντρώθηκαν σε 2 μεγάλα κέντρα στη Βουδαπέστη και σε 7 κέντρα σε άλλες πόλεις. Από το 1950 ξεκίνησε το χτίσιμο του ελληνικού χωριού Νίκος Μπελογιάννης.

του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, φυλακισμένων και εξόριστων, από τις παραμεθόριες ανταρτοκρατούμενες περιοχές που βομβαρδιζόνταν μέρα-νύχτα από τον κυβερνητικό στρατό. Εξάλλου, στις περιοχές αυτές (Φλώρινα, Καστοριά, Κιλίς, Κεντρική Μακεδονία και Ανατολική Θράκη) θέριζε η πείνα, οι αρρώστιες, η φυματίωση και η δυστυχία και η αγραμματοσύνη. Μελίγα λόγια δεν ήταν παιδομάζωμα όπως το ονόμασαν τότε. Ήταν **παιδοσώσιμο**, σώθηκαν τα παιδιά από τη λαίλαπα του εμφυλίου πολέμου και από την αρπαγή των παιδιών από την Φρειδερίκη για τις παιδούπολεις της από το 1947 και μετά. Όπως στις άλλες Λαϊκές Δημοκρατίες, τα παιδιά εγκαταστάθηκαν σε παιδικούς σταθμούς στις όχθες της λίμνης Μπαλατόν (Μπαλατόνκιες, Μπαλατονζάμαρντι, Μπαλατονλέλε, Μπαλατονάλμαντι) και στις πόλεις Ντικ, Χιούγκες, Τσέρτο, Φεχρβάρτσιουργκο. Τα μεγαλύτερα

καπνεργοστάσιο, στο κέντρο της Βουδαπέστης, μετά την ανακοίνωση ειδικά για τους έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες, στέγαζε 2.500 άτομα. Αποτελούνταν από 6 μεγάλα κτήρια: το «Μεγάλο Κτήριο» (μήκος 500 μέτρα και πλάτος 40 μέτρα) όπου στεγάζονταν 1.500 άτομα σε μικρά δωμάτια για ανδρόγυνα, το «Μικρό» ή «Κόκκινο», το τρίτο ήταν το κτήριο των «Εργένηδων», το τέταρτο στέγαζε το Κολέγιο κοριτσιών και τα γραφεία του Συλλόγου, το πέμπτο ήταν η Λέσχη με τη «Μεγάλη αίθουσα παραστάσεων» και το εστιατόριο-τραπεζαρία όπου όλοι τρώγανε με δωρεάν κουπόνια του κράτους. Επίσης, μέσα σ' αυτά τα κτήρια λειτουργούσαν εμπορικά καταστήματα, ιατρείο και σταθμός πρώτων βοηθειών. Αργότερα, το έκτο κτήριο που χτίστηκε, στέγαζε βρεφικοί και παιδικοί σταθμοί και Δημοτικό Σχολείο. Είχαν ζεστό νερό, κεντρική θέρμανση, φωτισμό, ασανσέρ.

Χωριό Μπελογιάννης (το ελληνικό χωριό) 1953

Παιδιά: 1948-1949, 2.900 από 3 μέχρι 16 χρονών, η πρώτη αποστολή έφτασε στις 23 Απριλίου 1948. Και εδώ τα νούμερα διαφέρουν αρκετά στη βιβλιογραφία για διάφορους λόγους. Ήταν παιδ παιδοσώσιμο ιά αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης, μαχητών

παιδιά εγκαταστάθηκαν σε 4 κολέγια της Βουδαπέστης, «Παπαρήγας» και «Ζαχαριάδης» για αγόρια και «Ηλέκτρα» και «Μίρια» για κορίτσια. Το **κτιριακό συγκρότημα «Ντοχανγιαρ»** Το συγκρότημα αυτό, πρώην

«Σιγά-σιγά αλλά σταθερά όλα τα είδη διατροφής άρχισαν να πωλούνται ελεύθερα, σε πολύ χαμηλές τιμές. Βήμα προς βήμα παρακολουθήσαμε και βοηθήσαμε με τη δουλειά μας την ανάπτυξη της Λ. Δ. Ουγγαρίας.

Τα ονόματα των πρωτοπόρων εργαζομένων και των 'σταχανοφικών' γέμιζαν τους τοίχους της μικρής ελληνικής μας κοινότητας. Η εφημερίδα μας «Λαϊκός Αγωνιστής», που έβγαινε δυο φορές την εβδομάδα, ήταν γεμάτη με φωτογραφίες πρωτοπόρων εργαζομένων στα εργοστάσια. Στο Ντόχανγιαρ έμεναν

πολλοί ηλικιωμένοι και ανάπηροι. Οι ηλικιωμένες γυναίκες ζούσαν με τις συνήθειες των χωριών τους, φορούσαν μαύρα. Άλλες είχαν χάσει τα παιδιά τους στον πόλεμο κι άλλες δεν ήξεραν ακόμα αν είναι ζωντανά και σε ποια Λαϊκή Δημοκρατία βρίσκονται. Έτσι, όταν αραδιάζονταν από τη μια στην άκρη του κτηρίου τραβούσαν την

προσοχή των περαστικών... Ακόμα και σήμερα, αυτή η στάση του τραμ ονομάζεται στάση «Ελλήνων»

Στο Ντόχανγιαρ είχαν δημιουργήσει και μεγάλο καλλιτεχνικό συγκρότημα, μαζί με θεατρικό όμιλο που αργότερα ανέβαζε έργα του Ψαθά, όπως το «Ένας βλάκας και μισός», του Γεράσιμου Σταύρου «Καληνύχτα,

Ελληνίδες στο Dohanygar Λ.Δ. της Ογγαρίας (απο το αρχείο του Μιχάλη Ακριτίδη).

Μαργαρίτα», κ.ά. Επίσης, στη Βουδαπέστη λειτουργούσε σχολή μουσικής, μαντολινάτα, μικτή χορωδία, χορευτικό συγκρότημα, κ.ά.

Πηγή: 'Στο Δρόμο του Χρέους', Όλγα Μάστορα-Ψαρογιάννη, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2009, 'Μια ζωή σε δύο πατρίδες', Θανάσης Ζιανός, Έκδοση

Αυτοδιοίκηση Ελλήνων του Ζούγκο, 'Αναμνήσεις από τη ζωή και τους αγώνες', Απόστολος Σ. Μπαχτσεβάνης (Φλέσσας), Θεσσαλονίκη 2004, 'Ευχαριστούμε Ουγγαρία',

Αυτοδιοίκηση Ελλήνων Ουγγαρίας 2005, 'Ο φαύλος κύκλος', Αριστείδης Μουμουλίδης (Σπάρτακος),

Βουδαπέστη 2003, 'Το παιδομάζωμα και ποιοι φοβούνται την αλήθεια', Δημήτρης Σέρβος, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004, 'Και του χρόνου στην Πατρίδα', Ι. Ράπτης, Χ. Βλάχος, Τ. Χριστοδουλάκης, Βουδαπέστη 2022.)

Λ. Δ. ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Οι πρώτες αποστολές των παιδιών φτάνουν στη Ρουμανία τον Οκτώβρη 1948

Σύνολο όλων των παιδιών: 5.664 Ελληνόπουλα

6 μηνών μέχρι 3 ετών 350 παιδιά, 4 μέχρι 5 ετών 500, 7 μέχρι 13 ετών 3.677, 14 μέχρι 17 ετών 588 αγόρια, 14 μέχρι 17 ετών 549 κορίτσια

Τακτοποιήθηκαν μετά τις μετακινήσεις και κλείσιμο μερικών παιδικών σταθμών στους Παιδικούς Σταθμούς: **Σινάια, Οράντεα, Μπλας, Τούλκες, Κλάουζ, Ορέστια, Ρόμαν.**

Οι δυσκολίες που έπρεπε να αντιμετωπιστούν όπως και στις άλλες χώρες όπου εγκαταστάθηκαν οι πολιτικοί πρόσφυγες από την Ελλάδα ήταν:

- Καθυστέρηση στη σχολική μόρφωση (υπήρχαν παιδιά 10 με 16

χρονών τελείως αγράμματα

- Σοβαρή έλλειψη σχολικών βιβλίων και μορφωτικού υλικού

- Χώρισμα των παιδιών - αδέρφια από αδέρφια σε διαφορετικούς σταθμούς

- Η γλώσσα και η προσαρμογή στον τρόπο ζωής, της ομαδικής ζωής.

- Έλλειψη ελληνικού διδακτικού προσωπικού

Λύσεις για τις δυσκολίες:

- Φροντιστήρια κάθε καλοκαίρι στους παιδικούς σταθμούς. Το πρώτο λειτουργήσε Ιουλίου-Αύγουστου 1948, συνολικά λειτουργήσαν 5 φροντιστήρια μέχρι το 1962 με 30-40 δασκάλους. Τη διδασκαλία την είχαν αναλάβει οι παιδαγωγοί: Γιώργης Αθανασιάδης, Έλλη Αλεξίου, Στρατής Τσιρατζίδης, Χαρίλαος Γιαπάνας, κ.ά. από ελληνική πλευρά και Ρουμάνοι παιδαγωγοί

διορισμένοι από το Υπουργείο Παιδείας της Λ.Δ. Ρουμανίας

- Τα πρώτα βιβλία ήταν τα βιβλία από το Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας. Στη συνέχεια ετοιμάστηκαν και κυκλοφόρησαν τα πρώτα 6 ελληνικά αναγνωστικά και δύο γραμματικές της Τρίτης και Τέταρτης Τάξης.

- Σύνταξη προγράμματος για την διδασκαλία της μητρικής γλώσσας. Απόφαση να διδάσκονται στην ελληνική γλώσσα τα μαθήματα: η ελληνική γλώσσα, η ελληνική λογοτεχνία, η ιστορία και η γεωγραφία της Ελλάδας. Εκδόθηκαν πολλά σχολικά και εξωσχολικά βιβλία.

- Οι γονείς να επιμένουν τα παιδιά να διαβάζουν εξωσχολικά ελληνικά βιβλία.

- Μέσω διαφόρων εκδηλώσεων:

“Ο Μήνας της νεολαίας” (Φεβρουάριος, η επέτειο της ΕΠΟΝ), διαγωνισμοί για την πατριωτική διαπαιδαγώγηση και την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας με θέματα ‘Για να γνωρίσουμε την πατρίδα μας’, ‘Να γνωρίσουμε την ιστορία του λαού μας’, ‘Να γνωρίσουμε την αρχαία ελληνική μυθολογία’, ‘Ο αγώνας της ελληνικής νεολαίας για το φως, ειρήνη και δημοκρατία’, ‘Από την ιστορία του ΚΚΕ’, ‘Από την ιστορία της ΟΚΝΕ’.

Υγεία - η κατάσταση των παιδιών όταν φτάσανε στην Ρουμανία

1.473 υπέφεραν από πνευμονικές παθήσεις, 1.004 από βρογχικά, 599 από νευρικές παθήσεις, 793 είχαν ψώρα, 1.915 έπασχαν από ρευματικά και διάφορες άλλες ασθένειες 92% ήταν κάτω από το κανονικό βάρος (4-10 κιλά)

Μόρφωση:

3.348 τελείως αγράμματα, 909 μόλις τελείωσαν Α' Τάξη, 792 φτάσανε τη Β' Τάξη, 299 πέρασαν την Γ' Τάξη, 26 είχαν φοιτήσει ως την ΣΤ' Τάξη

Απολογισμός της ανάπτυξης των παιδιών:

Στη Ρουμανία γεννήθηκαν 1.620 παιδιά μετά το 1949. Με τα 5.664 παιδιά το σύνολο των παιδιών έφτασε τις 7.984. 902 παιδιά αποφοίτησαν από Ανώτατα Ιδρύματα μέχρι το 1982, 1.033 παιδιά - υπομηχανικοί και Μέσες Σχολές, 3.525 παιδιά - αποφοίτησαν από Επαγγελματικές Σχολές, 1.402 παιδιά έφυγαν για τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες με την επανένωση οικογενειών, 490 παιδιά επαναπατρίστηκαν για Ελλάδα το 1953-1954, 432 παιδιά έφυγαν για άλλες χώρες σε γονείς και συγγενείς.

Παιδικός Σταθμός Σινάια

Η Σινάια είναι ένα από τα ομορφότερα παραθεριστικά κέντρα της Ρουμανίας. Προπολεμικά μόνο η προνομιούχα τάξη μπορούσε να κυκλοφορεί ελεύθερα στους περισσότερους δρόμους και να απολαμβάνει τα όμορφα τοπία και το καλό κλίμα της Σινάιας. Ήταν τα θερινά ανάκτορα του βασιλιά. Σ' αυτήν την πόλη το Μάρτη του 1948 εγκαταστάθηκαν 1.950 παιδιά στα πιο πολυτελέστατα ξενοδοχεία: Το Πάλας, Καρσιμάν, Ροαγιάλ, το Καζίνο, κ.ά. Οι σταθμοί αυτοί υπάγονταν στον Ερυθρό Σταυρό της Λ.Δ. Ρουμανίας και όλα τα έξοδα λειτουργίας

βάρυναν το λαϊκό κράτος. Το 1950 στη Σινάια λειτούργησε η Β' Σειρά του Παιδαγωγικού Φροντιστηρίου των Ελλήνων Εκπαιδευτικών στη Ρουμανία. Η σύνθεση των παιδιών κατά ηλικία στη Σινάια ήταν: 1-6 ετών 265, 7-12 ετών 690, 13-16 ετών 770, 17-19 ετών 226.

Σύνολο: 1.950 παιδιά.

Το γραφείο ΚΟΒ (Κομματική Οργάνωση Βάσης του ΚΚΕ) και

η διεύθυνση οργάνωσαν πλούσιο εξωσχολικό πρόγραμμα για τα παιδιά: Χορωδία με 70 παιδιά, 2 λέσχες με διάφορα παιχνίδια (σκάκι, πινγκ-πονγκ), βιβλιοθήκη με πολλά βιβλία, 2 ποδοσφαιρικές ομάδες και 2 ομάδες βόλεις, 1 ορχήστρα με 43 όργανα, χορευτικό συγκρότημα αγοριών και κοριτσιών και θεατρικό όμιλο.

Ο Παιδικός Σταθμός της Σινάιας λειτούργησε 5 χρόνια, μέχρι το 1952. Μετά όλα αυτά τα πολυτελέστατα ξενοδοχεία δόθηκαν στον τουρισμό, ενώ το Καζίνο έγινε το Σπίτι του Πολιτισμού της πόλης Σινάιας.

Πηγή: Ε. Κωστούδης, ‘Στην αναγκαστική προσφυγιά 1949-1982, Χρονικό της ζωής των πολιτικών προσφύγων από την Ελλάδα στη Ρουμανία’, Αθήνα 2003, Δ. Σέρβος, ‘Το παιδομάζωμα και ποιοι φοβούνται την αλήθεια’, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2004

Φωτογραφίες: Άννα Κεφαλέλη και σελίδα φβ Παιδιά και εγγόνια ελλήνων πολιτικών προσφύγων

Το πρώτο προσφυγικό κέντρο

Στεφανέστι-Φλωρίνα στη Ρουμανία

Το χωριό Στεφανέστι απέχει 50 χιλιόμετρα από την πόλη Πιτέστι. Δίπλα στο Στεφανέστι, ο πρώην Πρωθυπουργός της Ρουμανίας είχε το τσιφλίκι του Μπρατιάνου μέχρι το 1938. Μετά το 1949 το λαϊκό κράτος μοίρασε ένα μεγάλο μέρος στους φτωχούς αγρότες και το υπόλοιπο έμεινε στο λαϊκό κράτος. Η γύρω τοποθεσία και γενικά η περιοχή της πόλης Πιτέστι έχει πολλές ομορφιές

και πολλά παραθεριστικά κέντρα. Το κλίμα είναι ήπιο και το νερό άφθονο. Είναι πλούσια περιοχή που παράγει τα καλύτερα κρασιά, φρούτα πολλά, σιτάρι και καλαμπόκι.

Το προσφυγικό κέντρο των πολιτικών προσφύγων ονομαζόταν Στεφανέστι, αλλά οι Έλληνες προτιμούσαν το Φλωρίνα όπως λέγανε την κόρη του τσιφλικά, ο οποίος την αγαπούσε τόσο πολύ που είχε ονομάσει το τσιφλίκι του Φλωρίνα. Τα κτήρια του τσιφλικά ήταν 12 και σ' αυτά στεγάστηκαν οι διάφορες υπηρεσίες, ενώ για τους πολιτικούς πρόσφυγες που θα έρχονταν κτίστηκαν 20 παράγκες με όλες τις ανέσεις, η κάθε μία για 120-150 άτομα. Τα πρώτα κτήρια που κτίστηκαν ήταν για παιδικό σταθμό, σχολείο και βρεφοκομείο. Μέχρι το μήνα Μάη το 1951 είχαν χτιστεί 16 κτήρια και σιγά-σιγά ο κόσμος άρχισε να μπαίνει μέσα. Οι πρώτοι πολιτικοί πρόσφυγες φτάσανε στη Φλωρίνα τον Ιούνιο του 1949. Ήταν τραυματίες και άρρωστοι οι οποίοι είχαν αποθεραπευτεί και στάλθηκαν εκεί για να βοηθήσουν

τους Ρουμάνους να προετοιμαστεί το κέντρο για την υποδοχή των Ελλήνων. Το προσφυγικό κέντρο της Φλωρίκας φιλοξένησε 3.000 άτομα από τους οποίους 1.000 και πάνω ήταν συνταξιούχοι και άρρωστοι. Όπως και στα άλλα τα κέντρα των πολιτικών προσφύγων, και στην Φλωρίκα μεγάλη σημασία δόθηκε στην εκπαιδευτική δουλειά και ψυχαγωγία. Σε κάθε επέτειο οργανώνονταν και καλλιτεχνικά προγράμματα. Γιορτάζανε ομαδικά την Πρωτοχρονιά, την επέτειο της ίδρυσης της ΕΠΟΝ (ο μήνας της νεολαίας), των εθνικών επετείων, οργανώνονταν διαγωνισμοί, εκδρομές. Είχαν και το μόνιμο θεατρικό συγκρότημα του Βεάκη, το οποίο έδινε τακτικά παραστάσεις. Συγκροτήθηκαν ποδοσφαιρικές ομάδες, ομάδες βόλεϊ. Είχαν μόνιμες χορευτικές ομάδες και χορωδία. Τρεις φορές την εβδομάδα προβάλλονταν κινηματογραφικές ταινίες. Η Λέσχη της Φλωρίκας ήταν μεγάλη, στολισμένη και πρόσφερε διάφορα παιχνίδια όπως σκάκι, ντόμινο, κ.ά. Οι συνταξιούχοι είχαν την ευκαιρία να πίνουν ελληνικό καφέ στο ζαχαροπλαστείο και καφενείο, είχαν τους κήπους τους, είχαν ένα πολύ ελληνικό περιβάλλον. Κανένας δεν είχε πρόβλημα με τη γλώσσα εάν και οι πιο νέοι μαθαίνανε τα ρουμάνικα. Όλα ήταν στα ελληνικά ακόμα και στη δουλειά. Είχαν συγκροτηθεί μικροεπιχειρήσεις «Φλαμούρα Ρώσιε», όπως: το σχοινάδικο, τσαγκαράδικο, ραφτάδικο και υφαντουργείο, όπου εργάζονταν 350 άτομα. Εξάλλου, ο πρώτος στόχος ήταν όλοι οι ικανοί για εργασία, να ξεκινήσουν να εργάζονται. Σχεδόν 80% των πολιτικών προσφύγων περάσανε από το προσφυγικό κέντρο της Φλωρίκας. Ήταν μια μικρή Ελλάδα. Κι εγώ έζησα με τους γονείς μου στη Φλωρίκα, στο νοσοκομείο του Πιτέστι γεννήθηκε και ο αδερφούλης μου. Θυμάμαι όταν μετακομίσαμε στη Βουλγαρία το 1954, συχνά ρωτούσα τη μάνα μου πότε θα πάμε στη Φλωρίκα.

Νοσοκομεία για τους τραυματίες του ΔΣΕ στη Ρουμανία

Το νοσοκομείο 'Καζίνο', σήμερα πολιτιστικό κέντρο της Σινάιας (φωτο) Οι αποστολές των τραυματιών έφτασαν στη Ρουμανία τον Οκτώβρη 1948. Πολύ σύντομα το νοσοκομείο ΕΛΙΑΣ του Βουκουρεστίου γέμισε και έτσι οι τραυματίες των επόμενων αποστολών στέλνονταν κατευθείαν στο

νοσοκομείο της Σινάιας. Υπεύθυνοι για τα νοσοκομεία αυτά ήταν οι διευθύνσεις του Υπουργείου Υγείας και του Ερυθρού Σταυρού της Ρουμανίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι στα νοσοκομεία αυτά στέλνονταν οι βαριά τραυματίες. Οι γιατροί και το υγειονομικό προσωπικό δούλεψαν ακούραστα, για αυτούς δεν υπήρχε οκτάωρο, υπήρχε μόνο ένας στόχος, να γλυτώσουν ανθρώπινες ζωές. Οι τραυματίες δεν ξέχασαν ποτέ ποιος τους έσωσε τη ζωή τους. Αυτοί ήταν ο καθηγητής ορθοπαιδικός Σούζαν, ο καθηγητής Πολίν, ο παθολόγος αρχίατρος Ράντο Μόισε, ο χειρουργός Κιτλάρου, οι νοσοκόμες Μάγκντα Γιογιάν (αρχινοσοκόμα), νοσοκόμα 'μάνα' των τραυματιών, Αθηνά Πάνα και η μάνα μου Χρυσούλα Ζησάκη.

Τα νοσοκομεία στη Σ.Δ. Ρουμανίας ήταν τρία - δύο στο Βουκουρέστι και ένα στη Σινάια. Το ένα νοσοκομείο στο Βουκουρέστι ήταν για τους τραυματίες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ), ένα συγκρότημα από 10 μονώροφα και μακρόστενα κτίρια, τα 6 από των οποίων με 465 κρεβάτια ήταν για τους τραυματίες, 1 ήταν μαγειρείο και καντίνα, 1 ήταν το χειρουργείο και άλλες εγκαταστάσεις του νοσοκομείου, 1 ήταν η Λέσχη και 1 όπου στεγάστηκαν τα γραφεία της διεύθυνσης και οι διάφορες υπηρεσίες. Το νοσοκομείο αυτό είχε επισκευαστεί και ετοιμαστεί πριν τον ερχομό των τραυματιών και ήταν δίπλα στο κρατικό νοσοκομείο ΕΛΙΑΣ.

Το δεύτερο νοσοκομείο στο Βουκουρέστι, στην οδό Ελένα Πάβελ, είχε 85 κρεβάτια, ήταν για τους

αρρώστους με πνευμονικές παθήσεις, οι οποίοι μετά τον Σεπτέμβρη του 1949 μεταφέρθηκαν στην παραθεριστική πόλη Πρεντεάλ. Το τρίτο νοσοκομείο στην πόλη Σινάια ήταν στους χώρους του Καζίνο, δίπλα στα πολυτελέστατα ξενοδοχεία Πάλας και Καραϊμάν. Το Καζίνο το λαϊκό κράτος το μετέτρεψε σε προσωρινό νοσοκομείο με 178 κρεβάτια για τους τραυματίες του ΔΣΕ. Αυτό το νοσοκομείο λειτούργησε μέχρι το Σεπτέμβρη του 1949 και μετά οι αποθεραπευθέντες μεταφέρθηκαν στην ελληνική κοινότητα της Φλωρίκας και αυτοί που χρειάζονταν ακόμα θεραπεία μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο του Βουκουρεστίου ΕΛΙΑΣ, το οποίο έκλεισε τον Απρίλη 1950, ενώ αυτοί που έπρεπε να συνεχίσουν τη θεραπεία τους μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο ΚΟΛΕΝΤΙΝΑ. Σήμερα είναι το Πολιτιστικό Κέντρο της Σινάιας. Στα τρία αυτά νοσοκομεία νοσηλεύτηκαν και θεραπεύτηκαν πάνω από 1.000 άτομα.

Οι τραυματίες και οι άρρωστοι συγκροτήσαν κομματικές οργανώσεις σε όλα τα νοσοκομεία. Τα καθήκοντα τους ήταν να επιμένουν για την πλήρη εφαρμογή του νοσοκομειακού προγράμματος των γιατρών, να τηρούν την καθαριότητα και να βοηθούν στην καθαριότητα οι ίδιοι οι ανάπηροι, να οργανώνουν καλλιτεχνικά προγράμματα για την ψυχαγωγία των αρρώστων. Στο νοσοκομείο ΕΛΙΑΣ είχαν οργανώσει σχολή αγράμματων, τρεις κύκλους με ιδεολογικά πολιτικά μαθήματα, διαλέξεις με διάφορα επίκαιρα θέματα, εκδίδονταν το

Δελτίο Ειδήσεων για τις εξελίξεις στην Ελλάδα και διεθνώς. Τα πρώτα χρόνια ιδρύθηκε και η Επιτροπή Αναπήρων, η οποία είχε αρχικά πολλή δουλειά μέχρι να αποθεραπευτούν οι τραυματίες. Το 1962 διαλύθηκε αφού οι ανάπηροι αποθεραπεύτηκαν, έμαθαν τη γλώσσα, ειδικεύτηκαν, σπούδασαν, παντρεύτηκαν, έκαναν οικογένειες και αρκετοί πρόλαβαν να επαναπατρισθούν μετά την πτώση της χούντας.

Μια τραυματίας θυμάται το πώς έφτασε στη Ρουμανία μετά τον τραυματισμό της στο ΔΣΕ και την πρώτη χειρουργική επέμβαση από το γιατρό του βουνού Γ. Τζαμαλούκα στο

νοσοκομείο της Πρέσπας:

‘Ας έρθω τώρα στον τραυματισμό μου. Αφού με επιδέσανε και με πήγανε στο νοσοκομείο που είχαμε στην Πρέσπα, στο χωριό Κώττας, όπου με χειρουργήσε ο Τζαμαλούκας, μου βγάλανε και τη σπλήνα. Είχα διαμπερές τραύμα στα πλευρά μου και διαμπερές στο γοφό.

Αφού πέρασε καμιά εβδομάδα, μας πήγαν σε νοσοκομείο στη Γιουγκοσλαβία. Εκεί κάθισα στην καραντίνα και ήταν οι τελευταίες μέρες του νοσοκομείου. Μετά διαλύθηκε. Έφυγα τελευταία για το βαγόνι που ήταν για ζώα. (...) Μέσα στο τρένο γινόταν χαλασμός. Τα βαγόνια είχαν άχυρο στρωμένο κι εμείς πεταμένοι μέσα όπως όπως. Θύμωσε ο Τίτο με την τότε Προσωρινή Κυβέρνηση του Βουνού. Λες και φταίγαμε εμείς για όλα. Κάναμε κουράγιο μέχρι τη Σόφια. Εκεί άλλη περιπέτεια μας περίμενε. Μας παίρνανε έναν-έναν και μας κάνανε μπάνιο, μετά μας βάζανε στα πεντακάθαρα κρεβάτια. Εγώ όπως ήμουν χαμένη μέσα στ’ άχυρα περιμένα τη σειρά μου. Κάποια στιγμή ήρθαν οι Βούλγαροι, όλοι αξιωματικοί και με πήραν. Όταν με σήκωσαν είδαν τα διακριτικά του λοχία κι άρχισαν να κουνάνε τα κεφάλια τους και να μου μιλάνε στη γλώσσα τους. Ποιος τους καταλάβαινε τι έλεγαν; Εμείς πρέπει να είχαμε γεμίσει με ψείρες και το βουλγάρικο τρένο με τ’ άσπρα σεντόνια. Ήταν όλο ψείρες.

Πήγαμε μέχρι τα ρουμάνικα σύνορα και πάλι αλλάξαμε το τρένο. Εδώ

ξαπλώσαμε πάνω σε βελούδινα καθίσματα. Ορισμένοι, που ήταν βαριά τραυματίες, μείναν στο Βουκουρέστι. Εμάς μας πήγαν στη Σινάγια, μέσα στο καζίνο που ήταν λέσχη του βασιλιά, στα Καρπάθια της Ρουμανίας. Εκεί είχαν γιατρούς διαλεκτούς. Το ίδιο και το προσωπικό. Μετά από ένα μήνα πήγαμε στη Μονιάσα, σε ένα παραθεριστικό τοπίο. Ήταν όλο ομορφιά, με βουνά και δάση, με πισίνες που έβγαίνε ζεστό νερό και κάναμε μπάνιο για τα τραύματά μας. Άλλος Θεός εδώ. Είχαμε και του πουλιού το γάλα. Φαγητό καλό και πέντε φορές την ημέρα τα γεύματα. Στην αρχή δεν μας άρεσε η ρουμάνικη και ουγγρική κουζίνα. Δεν μπορούσαμε να φάμε και ο Γραμματέας του Ρουμάνικου Κόμματος μας ρώτησε εάν έχουμε μαζί μας και δικούς μας ανθρώπους που να ξέρουν μαγειρική. Εμείς είχαμε όχι μόνο μάγειρες, αλλά και καλούς ζαχαροπλάστες. Μαγειρεύανε πολύ ωραία. Έτσι, δυναμώσαμε καλά και σχετικά γρήγορα.

Έφυγαν και δύο αποστολές για το βουνό. Με την τρίτη αποστολή θα έφευγα κι εγώ. Μας βρήκε όμως η μαύρη είδηση για μας, ότι έπεσε ο Γράμμος και μαραθθήκαμε σα φύλλα δέντρου. Τώρα έπρεπε μια άλλη πολιτική να έχουμε, όπως και άλλα καθήκοντα’. (απόσπασμα από το βιβλίο ‘Μια πεζοπορία της ζωής μου και του πολέμου, από το τρίγωνο του Έβρου στο Γράμμο-Βίτσι’, Τασούλα Κεφαλέλη, Θεσσαλονίκη, Β’ έκδοση 2013)

Λ. Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

(Σύμφωνα με την καταγραφή των πολιτικών προσφύγων, 3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ, 1950)

Παιδιά - 1.128 από όλες τις περιοχές της Ελλάδας, Ηλικία: 8-17 ετών
Φιλοξενήθηκαν σε 17 βίλες μεταξύ των οποίων: προάστιο της Δρέσδης - Ράντεμποϊλ, Σιέν Μπίρκεν, στις πόλεις Τσάπελτιτς και Ντελκίου καθώς και Μέγαρχα Πολιτισμού στη Λειψία.

Η πρώτη αποστολή 340 παιδιά, τον Αύγουστο 1949 στάλθηκε στην πόλη Μπίσιοφσβεργκ.

Αργότερα με αποστολές, κυρίως από τη ΛΔ Βουλγαρίας έφτασαν άλλα 900 παιδιά και με την επανένωση οικογενειών

ο αριθμός των παιδιών αλλάζει.

Ο Δημήτρης Κηπουρός, δάσκαλος, ο οποίος συνόδευε τα παιδιά γράφει:

“... Στον πρώτο, γερμανικό σταθμό, πραγματικά ξαφνιαστήκαμε. Μόλις πλησιάσαμε, μια φιλαρμονική άρχισε να παίζει διάφορα εμβατήρια, ενώ αντιπροσωπείες εργαζομένων και σπουδαστών, με ωραιότατες ανθοδέσμες έμπαιναν στα βαγόνια μας. Μας αγκάλιαζαν, μας φιλούσαν. Μας μιλούσαν με τέτοια αγάπη, les και μας γνώριζαν από χρόνια. Μ’ αυτή την εγκάρδια και τιμητική συνοδεία, φτάσαμε στην πόλη Μπίσιουφβερντα, την πρώτη γερμανική πόλη που πάτησε το πόδι μας. Εδώ, η λαϊκή υποδοχή θα μας μείνει αξέχαστη. Ολόκληρη η πόλη ήταν σημαιοστολισμένη. Ομάδες-ομάδες, οι κάτοικοι με λουλούδια στα χέρια, κατευθύνονταν προς την κεντρική πλατεία, όπου γινόταν η συγκέντρωση της επίσημης υποδοχής. Παντού υπήρχαν συνθήματα στην ελληνική γλώσσα, όπως: Καλώς ήρθατε στη χώρα μας!” (από το βιβλίο του ‘Μια ζωντανή μαρτυρία’).

Φροντίδα για τα παιδιά

Το Υπουργείο Παιδείας πρότεινε σε κάθε σχολείο να υπάρχει ‘Ελληνική Γωνιά’ όπου θα είχε εκτός από την ελληνική σημαία και πορτρέτα των ηρώων της Ελλάδας, χάρτη της Ελλάδας και διάφορες άλλες εικόνες με θέμα την Πατρίδα των παιδιών. Επίσης με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, υπήρχε ένας Έλληνας επιθεωρητής για όλα τα βασικά σχολεία, ο οποίος είχε στενή συνεργασία με το Υπουργείο. Η γυναίκα του γιατρού Γιώργη Τζαμαλούκα ήταν μία από τις εθελόντριες παιδαγωγούς προσφέροντας τις υπηρεσίες της στον παιδικό σταθμό του Ράντενμποϊλ ως μεταφράστρια και βοηθός των Γερμανών παιδαγωγών και γιατρών. Πάντα με έξοδα του Υπουργείου Παιδείας, κάθε καλοκαίρι τα παιδιά τα στέλνανε σε εξοχικές επαύλεις και σε κατασκήνωσεις για δύο-τρεις βδομάδες, όπου έπρεπε να μιλούν μόνο ελληνικά. Πάνω από 270 παιδιά φοίτησαν σε πανεπιστήμια, πολυτεχνεία και σε άλλες ανώτατες σχολές με διάφορες ειδικότητες: 49 οικονομολόγοι, 88 μηχανολόγοι, 16 χημικοί, 55 ηλεκτρολόγοι, 46 δάσκαλοι, 11 φιλόλογοι, 20 κοινωνιολόγοι, 27 γιατροί, 5 γεωπόνοι, 9 δημοσιογράφοι, 7 αρχιτέκτονες, 5 φιλόσοφοι, κ.ά.

(στοιχεία από την έκτακτη συνόδο του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης, 1978 στο Ανατολικό Βερολίνο). Αρκετά από αυτά τα παιδιά έφτασαν στις ανώτερες βαθμίδες της επιστήμης.

Η γιαγιά Σταματία Κεσκίνη από το χωριό Χιονάδες του Έβρου έγραψε μερικές αναμνήσεις για τα εγγόνια της στο βιβλίο ‘Από τους Χιονάδες Έβρου στις Λαϊκές Δημοκρατίες και την πολιτική προσφυγιά, Γ. Φατούρα, Κόκκινη Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2022.

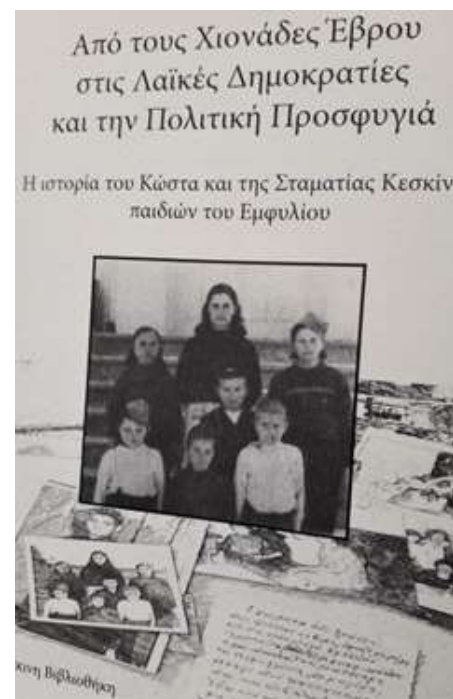
Δεν ήταν εύκολο το ταξίδι των τριών αδερφών από τους Χιονάδες μέχρι τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, το οποίο ξεκίνησε στις 16 Μαρτίου 1948 από το χωριό Χιονάδες του Έβρου, περάσανε αρκετά χωριά μέχρι να φτάσουνε στη Βουλγαρία, όπου μέινανε στους παιδικούς σταθμούς του Πανσερέβου περίπου 7 μήνες, μετά στον παιδικό σταθμό στο Κάρολβο, (όπου μέινανε από τον Ιούλη 1948 μέχρι τον Ιούνη 1950). Μετά στάλθηκαν στην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας μαζί με άλλα χίλια παιδιά από 7 μέχρι 18 ετών. Το ταξίδι κράτησε τρεις μέρες. Σε κάθε σιδηροδρομικό σταθμό στη Λ. Δ. Γερμανίας τους υποδέχονταν οι Γερμανοί με σημαίες και τραγούδια. Σταματήσανε στην πόλη Bischofswerda, όπου μέινανε δύο βδομάδες για υγειονομικές εξετάσεις και ανάπαυση. Ακολούθησε το ταξίδι στο Ράντενμποϊλ, κοντά στη Δρέσδη και το Σεπτέμβρη 100 παιδιά ηλικίας πάνω από 15 ετών στάλθηκαν στην πόλη Χάιντεναου, όπου βρισκόνταν και τα κεντρικά γραφεία της διεύθυνσης των Ελλήνων στη Λ.Δ. της Γερμανίας.

“Στο Χάιντεναου μας δώσανε δύο ωραία κτίρια για μας τα περίπου 100 παιδιά. Το ένα κτίριο ήταν μεγάλο με πολλά δωμάτια, μεγάλη αίθουσα για φαγητό, συνελεύσεις, γλέντια, κ.λπ. Μια ελληνίδα γυναίκα μαγείρευε και δικά μας φαγητά. Στο κτίριο αυτό ήταν κάπου 80 παιδιά. Στο μικρότερο σπίτι, μέσα σε δέντρα με φρούτα και λουλούδια ήμασταν 20 παιδιά, 15 κορίτσια και 5 αγόρια. Στο σπίτι αυτό ήταν δύο γυναίκες που καθαρίζανε και μας κάνανε το πρωινό μας εκεί. Το φαγητό το μεσημέρι το τρώγαμε όλα τα παιδιά μαζί, τα σπίτια ήταν 150 μέτρα μακριά, αλλιώς το μεσημέρι τρώγαμε και στο εργοστάσιο που μαθαίναμε.

Εμείς μαθαίναμε σε δύο εργοστάσια, ύστερα μας πήγανε σε εργοστάσιο

που είχε χυτήριο και που κάνανε τυπογραφικές μηχανές κι άλλα διάφορα μικρά μηχανήματα ηλεκτρονικά. Εμείς τα 100 παιδιά σε τρία χρόνια μάθαμε το επάγγελμα μηχανικοί για τυπογραφικές μηχανές πολύ μεγάλες αλλά και μικρές. Τα παιδιά που τελειώσανε με καλό βαθμό τα στείλανε για σπουδές να γίνουν μηχανικοί. Έτσι εμένα και τη φιλενάδα μου Δήμητρα μας στείλανε εδώ στη Λειψία όπου και εδώ ήταν παιδιά που μάθαιναν άλλα επαγγέλματα. Έτσι το 1953 ήρθα με τη φίλη μου και σπουδάσαμε με άλλα δύο κορίτσια (ελληνόπουλα), ήμασταν τέσσερις και στην τάξη οι υπόλοιποι ήταν Γερμανοί, μόνο άνδρες, και εμείς τέσσερα ελληνόπουλα. Όμως μας βοηθούσανε πολύ, όπως και η δασκάλα. Μετά τρία χρόνια τελειώσαμε, εγώ όμως είχα παντρευτεί όταν σπουδάσαμε τον Νίκο, που και αυτός σπούδαζε εδώ στη Λειψία για μηχανές σε χυτήρια, όπως και τελείωσε. Τον καιρό αυτό είχαμε αποκτήσει το πρώτο παιδί, τον Γιάννη. Εγώ όταν είχα το παιδί στα χέρια μου έκανα τη σκέψη να δούλευα με παιδιά, θα ήταν καλύτερα από το να κάνω σχέδια για μηχανές και να είμαι σε εργοστάσιο που δουλεύουν όλο άντρες, ήθελα να αλλάξω τη δουλειά μου.

... Έτσι συνέχισα σχολή νηπιαγωγών για τρία χρόνια. Τελείωσα και άλλο επάγγελμα που δούλεψα σχεδόν σαράντα χρόνια μέχρι τη σύνταξη. Αφού τελειώσαμε τις σπουδές, μας βρήκανε κατοικίες, όσοι είχαμε παιδιά και φύγαμε από το αρχικό κτίριο και

φτιάξαμε νοικοκυριό. Έκανα τρία παιδιά, τον Γιάννη, τη Σούλα και τον Άρη, μεγάλωσαν και έκαναν οικογένειες. Αυτά Γιούρι μου, κουράστηκα, δεν μπορώ να γράψω άλλα και αναλυτικά όλα. Να με συγχωρείς, με πολλούς πόνους στα χέρια, δάχτυλα, μέση στα έγγραφα αυτά, ξέχασα και τα ελληνικά που ήξερα, είναι ανακατεμένα με γερμανικά. Σου εύχομαι να έχεις επιτυχία στο γράμμα μου, την ιστορία μας. Η γιαγιά σου Σταματία και φιλάκια σε όλους. Να είστε γεροί όλοι σας. Σας θυμόμαστε, δεν σας ξεχνάμε. Λειψία, 23/04/21'

Τι θυμάται ο αδερφός της Σταματίνας, Κώστας Κεσίνης από το 'ταξίδι' του από τους Χιονάδες του Έβρου μέχρι τη Λ.Δ Γερμανίας.

«... Μετά την απελευθέρωση από τους Γερμανούς, όλοι μας βρίζανε και μας φώναζαν 'παλιοβουλγάρους'. Ξύλο που τρώγανε ο παππούς μου, η μάνα μου και όλο το σόι μας εκείνη την εποχή δεν περιγράφεται. Μιλάμε για την περίοδο μετά τη συνθήκη της Βάρσιζας και το όργιο λευκής φασιστικής τρομοκρατίας σε χωριά και σε πόλεις. Ο πατέρας μου και τα αδέρφια του κρύφτηκαν στα βουνά ως καταδιωκόμενοι και με την ανάπτυξη του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας εντάχτηκαν στις γραμμές του πολεμώντας από τον Έβρο μέχρι τον Γράμμο.

... Αρχές του 1948 στο χωριό ακούστηκε ότι θα έρχονταν αντάρτες και θα παίρνανε τα παιδιά που οι γονείς τους ήταν στο Βουνό και από κει θα τα γλίτωναν για να μην πέσουν στα χέρια της Φρειδερίκης, στέλνοντάς τα στη Λ.Δ. Βουλγαρίας και τη Σοβιετική Ένωση, που οι άνθρωποι ζούσαν αγαπημένα και χωρίς φασισμό.'

Η χωροφύλακες του χωριού είχαν

μαζέψει τα παιδιά στο σχολείο και τα μεταφέρανε στην Ορεσιάδα. Ο Κώστας μαζί με το φίλο του μπόρεσαν και δραπέτευσαν κι έτσι ο Κώστας αντί να σταλθεί στις παιδούπολεις της Φρειδερίκης, στάλθηκε στις Λαϊκές Δημοκρατίες...

«... Όταν ήρθαν οι αντάρτες Μάρτη του 1948 και πήραμε τον δρόμο για το Βουνό, δεν ξέραμε που μας πάνε. Θυμάμαι ήταν νύχτα όταν φτάσαμε στα αντάρτικα λημέρια. Ήταν μέσα στο δάσος. Το πρωί, όταν ξυπνήσαμε, είδαμε πού κοιμόντουσαν οι αντάρτες. Είχανε σκάψει τη γη σαν δωμάτια να μην εξέχουν ψηλά από την επιφάνεια. Στους τοίχους και στο ταβάνι βάλανε κορμούς από δέντρα και στο ταβάνι είχανε βάλει πισσόχαρτο και το σκεπάζανε με χώμα. Το πισσόχαρτο το βάλανε για να μην περνάει το νερό όπως μας εξήγησαν. Έτσι μείναμε στα λημέρια τους δύο με

τρεις μέρες και τρώγαμε μαζί τους. Όταν περάσαμε τα σύνορα και μπήκαμε στα βουλγάρικα, μας έβαλαν σε κάτι μεγάλες στρατιωτικές σκηνές. Εκεί κοιμηθήκαμε ένα βράδυ και το πρωί μας βάλανε σε μεγάλα φορτηγά και πήραμε τον δρόμο για τον καινούργιο προορισμό μας. Όμως μας είχαν ταΐσει καλά με γάλα, ψωμί, μαρμελάδα και γλυκά κουλούρια. Στο ταξίδι με τα φορτηγά μας είπαν να μην κλαίμε και φωνάζουμε και μας ακούσουν οι μπουραντάδες και μας βομβαρδίσουνε. Δεν είχαμε ξανανέβει σε αυτοκίνητο και με τη βουή που έκανε σαν να δυσκολευότανε να μας κουβαλήσει. Ο πρώτος σταθμός ήταν η κωμόπολη Παντσερέβο. Ήταν όμορφη σαν να ζούσαν εκεί πλούσιοι. Εμάς μας βάλανε σε ένα διώροφο σπίτι που είχε ρεύμα. Όσοι μείναμε στη Βουλγαρία μας μετέφεραν στο Κάρλοβο ένα διάστημα και από κει μας ξεχώρισαν και μας έστειλαν στην Ανατολική Γερμανία.

Εκεί φτάσαμε το 1950 μετά από ένα κουραστικό ταξίδι 4-5 ημερών. Πρώτη στάση κάναμε στην πόλη Μπαντσαντάου που συνόρευε με την Τσεχοσλοβακία. Συνεχίσαμε το τραίνο και φτάσαμε στην πόλη Μπισχοβονερντά. Εκεί μείναμε σχεδόν δύο βδομάδες. Μας βάλανε σε παλιά σπίτια-παράγκες. Περάσαμε από γενικές εξετάσεις από γιατρούς και νοσοκόμες και, εφόσον ξεκουραστήκαμε, ανεβήκαμε στο τραίνο για τον καινούργιο προορισμό μας, την πόλη Ράντεμποϊλ, κοντά στη Δρέσδη. Είχαν συγκοινωνία με το τραμ. Η πόλη Δρέσδη ήταν σχεδόν όλη

κατεστραμμένη από τους Αμερικάνους και τους Άγγλους γιατί θα έμενε στα χέρια του Κόκκινου Στρατού. Το 1950 ακόμη καθαρίζαν οι άνθρωποι τα ερειπωμένα σπίτια.

Στο Ράντεμποϊλ πριν από τον πόλεμο ζούσανε όλο πλούσιοι με μεγάλες βίλες (παλάτια) με τα όλα τους. Μεγάλες αίθουσες, μαγειρεία, μπάνια με πλακάκια και τοιχογραφίες με γοργόνες και πουλιά. Στα οικοπέδα των πλουσίων οι κομμουνιστές Γερμανοί έκαναν ότι μπορούσαν για τα ελληνόπουλα. Έφτιαξαν σε σύντομο χρονικό διάστημα αθλητικούς χώρους για ποδόσφαιρο και βόλεϊ. Ποιος θα το περίμενε ότι στα σπίτια των καπιταλιστών θα έμεναν φτωχά ελληνόπουλα, παιδιά αγωνιστών από τον φτωχό Έβρο, που ούτε ρεύμα, ούτε άλλες ανέσεις είχαν τα χωριά μας. Μέσα στα παλάτια είχανε τραπέζια για τένις και παίζαμε εμείς τα παιδιά. Μας χωρίσανε ανάλογα με την ηλικία μας. Αρχίσαμε να μαθαίνουμε ελληνικά, γραμματική, ιστορία, γεωγραφία και να διαβάζουμε. Παράλληλα, μαθαίναμε τη γερμανική γλώσσα με γερμανούς παιδαγωγούς. (...) Στο Ράντεμποϊλ μείναμε μέχρι τον Αύγουστο του 1950 όλοι μαζί, μετά μας χωρίσανε σε ηλικίες. Από δεκαπέντε χρονών και πάνω πήγαμε σε άλλες βίλες χωριστά αγόρια και κορίτσια. Αργότερα πήγαμε σε άλλες πόλεις και μαθαίναμε τη γλώσσα όλο και καλύτερα και παράλληλα μάθαιναν επαγγέλματα. Εμείς τα μικρότερα σε ηλικία (αετόπουλα) μας χωρίσανε αργότερα σε αγόρια και κορίτσια και μας έβαλαν σε σπίτια. Τη σχολική χρονιά 1953-55 μας έβαλαν με γερμανάκια σε τάξεις και τελειώσαμε την 7η και 8η τάξη με τα γερμανόπουλα μαζί. Προτού πάμε διακοπές το καλοκαίρι του '54 μας ρωτήσανε τι επάγγελμα θα μας ενδιέφερε να ακολουθήσουμε. Χημικοί, μηχανικοί, ηλεκτρολόγοι και σιδηροκατασκευαστές θυμάμαι ήταν οι επιλογές. Θέλαμε να κάνουμε βαριά δουλειά. Δεν ήμουν και στη χημεία καλός. ... Έτσι εμείς ενιά ελληνόπουλα γραφτήκαμε να γίνουμε εφαρμοστές στις σιδηροκατασκευές. Μας πήγανε

στην πόλη Λειψία (1955-1958), ήταν μία από τις τρεις μεγαλύτερες πόλεις στη ΛΔ Γερμανίας. Ήταν η Καρλ Μαρξ Στατ, η Λειψία και η Δρέσδη μετά την πρωτεύουσα το Βερολίνο. Στη Λειψία ήταν και η αδερφή μου Σταματία, που είχε τελειώσει ηλεκτρολόγος και αργότερα πήγε και τελείωσε σχολή για παιδαγωγός και δούλεψε σε παιδικούς σταθμούς. Εμείς οι ενιά που πήγαμε στη Λειψία να μάθουμε το επάγγελμα ενσωματωθήκαμε στο εργοστάσιο «Σταλμπάρ Φερτζικέρτι» ως σιδηροκατασκευαστές.

Τα αγόρια που πήγαμε στο Ράντεμποϊλ ήμασταν 78. Με παιδαγωγούς, μαγειρίσες, καθαρίστριες και διευθύντρια. Από αυτά τα αγόρια φτιάξαμε ομάδα βόλεϊ και ποδοσφαίρου. Ήμασταν στον όμιλο της Ντιναμό Δρέσδης που είχανε και καλούς προπονητές. Ήμασταν οργανωμένοι στους πιονέρους, στα αετόπουλα, που παίζαμε αγώνες με άλλα σχολεία και πάντα παίρναμε την πρώτη θέση στο σύνολο των αθλημάτων που συμμετείχαμε στη ΛΔ Γερμανίας. Εγώ με τα παιδιά έπαιζα ποδόσφαιρο. Μας έκανε προπονήσεις ο προπονητής της πρώτης κατηγορίας της Ντιναμό Δρέσδης. Μας κούραζε πολύ. Από

την μία ώρα που είχαμε προπόνηση μόνο 15-20 λεπτά παίζαμε μπάλα. Όμως είχαμε όλα τα παιδιά αντοχή και ήμασταν πολύ γρήγοροι. Έτσι και στους πιονέρους και αργότερα στους εφήβους που μας βάλλανε παίρναμε την πρώτη θέση. Έτσι συνεχίσαμε μέχρι το 1954. Μετά που πήγαμε στην τεχνική σχολή το 1955-58 πήραμε και γερμανάκια στην ομάδα και συνεχίσαμε να παίρνουμε το πρωτάθλημα στις τεχνικές σχολές της ΛΔ Γερμανίας. (φωτο Κατασκήνωση Μπράντερμπουργκ, 1954, ο Κώστας κάτω 3ος από αριστερά)

Το Σεπτέμβριο του 1958 ξεκίνησε το ταξίδι για τα Βαλκάνια, όπως το λέγανε και οι Γερμανοί. Με τον αδερφό μου Θανάση πήγαμε στη Βουλγαρία να συναντήσουμε τον πατέρα μας. Να μας γνωρίσει και να τον γνωρίσουμε και μεις από κοντά. Τον γνωρίζαμε μόνο από τη φωτογραφία που μας είχε στείλει από την Τασκένδη, 10η πολιτεία που έμενε όπου έφυγε με τα τμήματα του ΔΣΕ στην υποχώρηση του ΔΣΕ τον Αύγουστο του 1949. Μετά μετακόμισε στη Βουλγαρία. Αντί για διακοπές, αποφασίσαμε με τον αδερφό μου Θανάση να μείνουμε κοντά στον πατέρα μας στη Σόφια στη Βουλγαρία.»

Λ. Δ. ΠΟΛΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ '250'

Σύνολο πολιτικών προσφύγων - 13.216 **Παιδιά** - 3.600, η μεταφορά των παιδιών ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο και Οκτώβριο 1948 με δύο αποστολές συνολικά 1.013 παιδιών (484 αγόρια και

529 κορίτσια). Η επόμενη αποστολή ήταν τον Απρίλη 1949 με 2.092 παιδιά (1.010 αγόρια και 1.082 κορίτσια). 30 παιδιά ήταν ορφανά και από τους δύο γονείς, 100 ήταν ορφανά από ένα γονέα

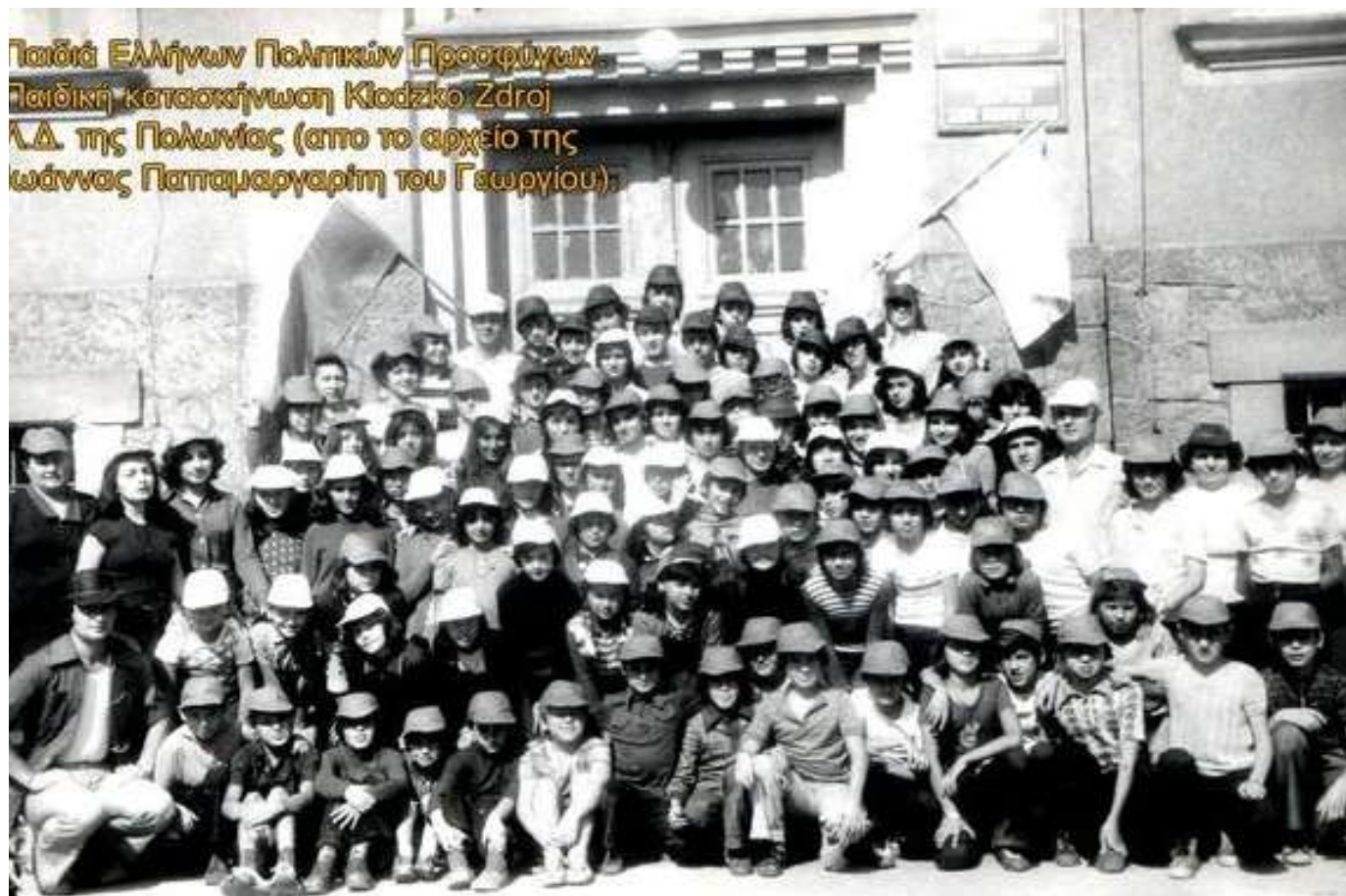
και 500 είχαν αφήσει τους γονείς τους στην Ελλάδα λόγω εγκλεισμού τους σε φυλακές, εξορίες ή γιατί ήταν ενταγμένοι στο ΔΣΕ.

Αρχικά εγκαταστάθηκαν στα εξοχικά θέρετρα Λόντικου Σντρόγιου, Μπάρτε Σλονσκιμ, Ντουσίνιαχ και αλλού, μέσα σε Κέντρα Προστασίας, Παιδαγωγικής Υποστήριξης, Παιδικούς Σταθμούς, Κρατικά Παιδαγωγικά Κέντρα, εξοπλισμένα με προσωπικό και

Η ελληνική παιδεία των παιδιών

Αρχικά τα μαθήματα διδάσκονταν στα ελληνικά στις πρώτες δύο τάξεις του Δημοτικού με 4 ώρες πολωνικά στην Α' τάξη και 8 ώρες στην Β' τάξη την εβδομάδα. Στις επόμενες τάξεις

1962 σε όλες τις βαθμίδες όλα τα μαθήματα διδάσκονται στα πολωνικά και υποχρεωτικά τα παιδιά έχουν πέντε ώρες ελληνικά. Το 'υποχρεωτικά' είναι σχετικό διότι τα παιδιά πηγαίνουν στα ελληνικά μαθήματα μόνο εάν οι γονείς επιμένουν. Έτσι ο ρόλος της Λέσχης των

υποδομή για πλήρη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Η μεγάλη προσφυγιά μεταφέρθηκε στην Πολωνία μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, τον Οκτώβριο μέχρι το Δεκέμβριο του 1949. Το πολωνικό πλοίο "Κοσσιούσκο" μετέφερε την μεγάλη προσφυγιά από το λιμάνι Δυρράχιο στη Γδύνη (Γιντανσκ) της Πολωνίας και μετά οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες μεταφέρθηκαν με τρένα στην πόλη Ζγκόρζελετς. Αρχικοί μετακόμισαν στα ακατοίκητα χωριά Κροστσένκο και Λέσκοβατ, το τελευταίο οι Έλληνες το ονόμασαν Νέα Ζωή. Είναι στα σύνορα με τη Σοβιετική Ένωση ανατολικά και Τσεχοσλοβακία νότια. Αυτά τα δύο χωριά λεγόταν ελληνικά χωριά λόγω του ότι υπήρχαν ελάχιστοι Πολωνοί που ζούσαν εκεί. Σ' αυτά τα δύο χωριά οι έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες ίδρυσαν συνεταιρισμό.

οι ώρες πολωνικών αυξάνονται ενώ των ελληνικών μειώνονται. Από το

πολιτικών προσφύγων γίνεται το κέντρο επιρροής σχετικά με την διατήρηση της

Η ονομασία της οδού 'Ελληνική' στο Ζγκόρζελετς σήμερα

εθνικής ταυτότητας των παιδιών μέσω των εορτασμών των εθνικών επετείων, των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, των καλλιτεχνικών συγκροτημάτων, της βιβλιοθήκης με βιβλία στην ελληνική γλώσσα εκδόσεις “Νέα Ελλάδα” και

για μάθηση. Έως το 1947, σε πολεμική περίοδο, μόλις τελειώνω τη Δ' τάξη.

Από μικρή ένιωσα τη φτώχεια και τη βία. Ο πατέρας μου Θανάσης Ζιώτας, αγωνιστής, οργανωμένος στο Κόμμα από τα νεανικά του χρόνια, παίρνει μέρος

πρωί-πρωί για το διπλανό χωριό, όντας στο χωριό μας στρατός, με κίνδυνο να μας σκοτώσουν. Εκεί συναντάμε τους γονείς μας και ξεκινάει ο αναγκαστικός δρόμος της προσφυγιάς. Είναι το λεγόμενο “ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ” που

Πολιτικές Λογοτεχνικές Εκδόσεις (ΠΛΕ). Η έδρα της Ένωσης Πολιτικών Προσφύγων από την Ελλάδα “Ν. Μπελογιάννης” εδρεύει στην πόλη Βρότσλαβ από το 1955-1956, σε ένα εγκαταλειμμένο σπίτι, το οποίο οι Έλληνες επισκευάζουν με δικά τους έξοδα. Έχουν 6 γραφεία, αποθήκη, αίθουσες τηλεόρασης, παιχνιδιών, θεατρική σκηνή και αίθουσα για 400 άτομα που μπορούν να παρακολουθούν διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Παρόμοιες Λέσχες έχουν και στο Κροσσιένικο, Γελένα, Γκούρα, Ζγκόρτζελετς, Λεγκνίτσα.

Μέχρι το 1957 στις Ανώτατες Σχολές φοιτούσαν 230 ελληνόπουλα. Το 1968 οι απόφοιτοι Μέσης και Ανώτατης Εκπαίδευσης ήταν 4.052.

Η αφήγηση της Ελευθερίας Κόλλια:

Γεννήθηκα το 1935 στο χωριό Κορυφή, επαρχίας Βοΐου Νομού Κοζάνης, από αγροτική οικογένεια, με δημοκρατικές προοδευτικές παραδόσεις και ιδέες. Το 1941, μέσα στη γερμανική Κατοχή, μπαίνω στην Α' τάξη του Δημοτικού Σχολείου του χωριού με πολλή όρεξη

σε όλους τους αγώνες του λαού μας - Αλβανικό Μέτωπο, γερμανική Κατοχή, μέσα από τις γραμμές του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Αργότερα, διωκόμενος, αναγκάζεται να πάρει το δρόμο του βουνού με τα πρώτα τμήματα του ΔΣΕ. Έτσι αρχίζει η βία και η καταδίωξη της οικογένειάς μου από το Στρατό και το παρακράτος, που ερημώνουν την ύπαιθρο.

Ζούσαμε στην περιοχή που διεξάγονταν οι πολεμικές συγκρούσεις ανάμεσα στον κυβερνητικό στρατό και τους αντάρτες του ΔΣΕ. Σε καθημερινή βάση βομβάρδιζαν τα αεροπλάνα τα χωριά μας. Όσοι έζησαν εκείνη τη φοβερή εποχή, καταλαβαίνουν σε τι κατάσταση βρισκόμασταν εμείς τα παιδιά των αγωνιστών. Δεν κοιμόμασταν τη νύχτα, με τον παραμικρό θόρυβο πεταγόμασταν έξω. Τις περισσότερες φορές ήμασταν χωρίς τους γονείς και μας κρύβαν οι χωριανοί, με κίνδυνο για τη ζωή τους.

Έτσι εγώ, ως μεγαλύτερη αδελφή (12 ετών) ‘αποφασίζω’ τον Ιούλιο του 1947, παίρνω από το χέρι τη μικρότερη αδελφή μου Ζαχαρένια (9 ετών) και φεύγω

τόσο εκμεταλλεύτηκαν κάποιοι και που ακόμα και σήμερα προπαγανδίζουν ορισμένοι. Στην πραγματικότητα ήταν “ΠΑΙΔΟΣΩΣΙΜΟ”.

Ακολουθήσαμε, μαζί με τη μάνα μας, τη μεγάλη φάλαγγα των γυναικόπαιδων προς τα αλβανικά σύνορα (Γράμμουςτα), για να σωθούμε από τον εμφύλιο σπαραγμό και τους καθημερινούς βομβαρδισμούς. Θυμάμαι πως βαδίζαμε πάρα πολλές μέρες μέσα από τις περιοχές που γινόταν ο πόλεμος. Βαδίζαμε νύχτα, για να αποφύγουμε τα αεροπλάνα, και χωρίς τροφή.

Στην Αλβανία μείναμε για έξι μήνες, στη συνέχεια στη Γιουγκοσλαβία για περίπου ενάμιση χρόνο (στο Μπούλιες). Από το 1949 μέχρι το 1952 για τρία χρόνια βρίσκομαι στην Πολωνία.

Ήμασταν ηλικίας 10-14 χρονών, παιδιά της Κατοχής και του Εμφυλίου, από ορεινά χωριά και αρκετά ήταν αγράμματα. Φεύγοντας από την πατρίδα μας αναγκαστικά, από την κόλαση του πολέμου, βρεθήκαμε σ' έναν άλλο κόσμο, γεμάτο από αγάπη και απεριόριστη φιλοξενία (χωρίς τους

γονείς μας που ήταν στον πόλεμο). Το πρώτο πράγμα που κάναμε (το πολωνικό κράτος) μας περάσανε όλα τα παιδιά από γιατρούς όλων των ειδικοτήτων. Αναλάβανε να θεραπεύσουν τα άρρωστα παιδιά. Μας μοιράσανε ρούχα, τροφή, 4 φορές την ημέρα, όλα ότι χρειάζεται ένα παιδί και τα οποία μέχρι τότε πολλά από τα παιδιά δεν τα είχαμε γνωρίσει. Μας χωρίσανε σε ομάδες σύμφωνα με την ηλικία και μας εγκατέστησαν σε παιδικούς σταθμούς-σχολεία, χρησιμοποιώντας δημόσια ιτιρία - παλάτια. Και όλα αυτά, μαζί με τα σχολεία, δωρεά του φιλόξενου κράτους της Πολωνίας.

Στις χώρες που φιλοξενηθήκαμε δόθηκε η ευκαιρία σε όλους να μορφωθούμε. Στη Γιουγκοσλαβία εγώ (στο Μπούλκιε) τελείωσα την Ε' τάξη Δημοτικού. Η συνέχεια ήταν στην Α.Δ. της Πολωνίας, όπου έμεινα για τρία χρόνια (1949-1952). Σύμφωνα με την ηλικία και της γνώσεις κατατάχτηκα στην Τεχνική Επαγγελματική Σχολή στον κλάδο Ραδιοηλεκτρολογίας. Πολύ γρήγορα μάθαμε την πολωνική γλώσσα, γιατί τα μαθήματα γίνονταν στα πολωνικά. Παράλληλα, είχαμε και μάθημα ελληνικής γλώσσας. Όλα τα παιδιά που καταφύγαμε στις σοσιαλιστικές χώρες

παραμείναμε Έλληνες στην ψυχή, στο πνεύμα, στα αισθήματα, στα ήθη και έθιμα. Κρατήσαμε μέσα μας, με τη βοήθεια των ελλήνων δασκάλων, τις λαϊκές μας παραδόσεις και την ιστορία μας.

Σημ. Κ.: Το 1952 η Ελευθερία φεύγει με τον πατέρα της από την Πολωνία για τη Σοβιετική Ένωση όπου βρέθηκε η μητέρα της. Εκεί σπουδάζει στην Ανωτέρα Πολυτεχνική Σχολή Ραδιοτηλεπικοινωνιών Τασκένδης

και αργότερα αποχτά το δίπλωμα Μηχανικού Ηλεκτροεπικοινωνιών. Από το 1966 έως το 1975 εργάζεται στο Ινστιτούτο έρευνας και σχεδιασμού αγροτικών περιοχών της Δημοκρατίας του Ουζμπεκιστάν ως προϊστάμενη τμήματος Μηχανικών και Σχεδιαστών. Το 1975 επαναπατρίστηκε μαζί με την οικογένειά της. (αποσπάσματα από το βιβλίο Η ζωή μας στην πολιτική προσφυγιά, έκδοση Πανελλήνιας Ένωσης Επαναπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων (ΠΕΕΠΠ), Αθήνα 2002)

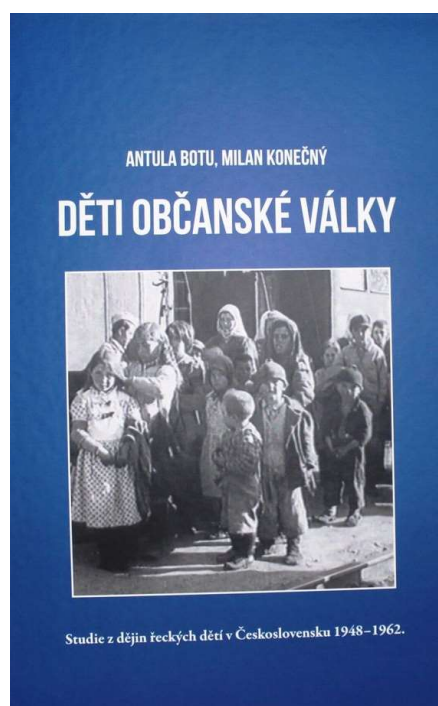
ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ! ΚΑΛΟΤΑΞΙΔΟ! ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ 1948-2023

Ακόμα ένα βιβλίο της Ανθούλας Μπότου και του Μιλάν Κονετσνύ για την πολιτική προσφυγιά «Τα παιδιά του εμφυλίου πολέμου» στην Τσεχοσλοβακία» (στα τσεχικά), βασισμένο σε αρχειακό υλικό και αφιερωμένο στα 75 χρόνια από τον ερχομό των παιδιών του εμφυλίου πολέμου στην Τσεχοσλοβακία 1948-2023.

Συγχαρητήρια! Καλοτάξιδο!

Σημαντική Επέτειος 1948-2023

Η Λέσχη των Φίλων της Ελλάδας στην Τσεχία στην ιστοσελίδα της <https://www.dialogos-kpr.cz> αφιερώνει κάθε μήνα του 2023 σύντομο άρθρο για την επέτειο των 75 χρόνων από την άφιξη των Ελληνόπουλων στην Τσεχοσλοβακία και η κύρια αφιέρωση της Λέσχης είναι έκδοση του βιβλίου αυτού. Την προετοιμασία βασίζεται στην αναζήτηση και μελέτη αρχειακών

εγγράφων που ανέλαβαν οι Ανθούλα Μπότου και ο Μιλάν Κονετσνύ με τον τίτλο «Τα παιδιά του Εμφυλίου Πολέμου». Η μελέτη αφορά την ιστορία των Ελληνόπουλων στην Τσεχοσλοβακία την περίοδο 1948-1962. (Ανθούλα Μπότου, Μιλάν Κονετσνύ, έκδοση Λέσχη των Φίλων της Ελλάδας, Πράγα 2023, ΛΑΕ 68381841, πρώτη έκδοση (στα Τσεχικά). © Mgr. Antula Botu, Mgr. Milan Konečný. Περιέχει 456 σελίδες με φωτογραφίες και μεγάλο αλφαβητικό ευρετήριο ονομάτων. ISBN 978-80-11-02661-5.

Φωτογραφία στο πρόσθιο εξώφυλλο: Ερχομός των Ελληνόπουλων στο Μίκουλοβ, 1948. Φωτογραφία στο οπίσθιο εξώφυλλο: Παιδικός σταθμός των Ελληνόπουλων Κυσίμπλ Κυσέλκα, ομάδα της παιδαγωγού Květa Jílková του παιδικού σταθμού, 1952.

75 χρόνια: Ευχαριστούμε
Τσεχοσλοβακία/Τσεχία

75 χρόνια: Ευχαριστούμε
Τσεχοσλοβακία/Τσεχία

